

INFORMACIJA

o stanju u oblasti osnovnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona

Zenica, oktobar 2012. godine

Na osnovu člana 16. stav 4. Zakona o Vladi Zeničko-dobojskog kantona-Prečišćeni tekst ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj: 7/10), na prijedlog Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, Vlada Zeničko-dobojskog kantona, na 85. sjednici, održanoj 31.10.2012. godine, d o n o s i

ZAKLJUČAK

I

Prima se k znanju Informacija o stanju u oblasti osnovnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona.

II

Infomacija iz tačke I ovog Zaključka upućuje se u dalju skupštinsku proceduru.

III

Zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 02-_____ /12.

Datum, 31.10.2012. godine

Z e n i c a

PREMIJER

mr.sci.Fikret Plevljak dipl.ing.

DOSTAVLJENO:

1x Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport,

1x Stručna služba Skupštine,

1x a/a.

UVOD	3
1. OSNOVNE ŠKOLE NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	4
1.1. Brojčani pokazatelji po općinama Zeničko-dobojskog kantona.....	4
1.2. Brojčani pokazatelji prema tipovima osnovnih škola	5
1.3. Broj područnih osnovnih škola (petorazredne i devetorazredne)	5
1.4. Broj škola u privatnom vlasništvu	6
1.5. Broj učenika i broj odjeljenja u osnovnim školama	6
1.6. Broj kombiniranih odjeljenja u osnovnim školama	6
2. NASTAVNICI, STRUČNI SARADNICI, MENADŽMENT I OSTALI UPOSLENICI U OSNOVNIM ŠKOLAMA NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA..7	7
2.1. Nastavnici u osnovnim školama (stručna zastupljenost, osnov radnog angažmana, dužina radnog staža)	7
2.2. Stručni saradnici u osnovnim školama (stručna zastupljenost, osnov radnog angažmana, dužina radnog staža)	9
2.3. Menadžment škole	10
2.4. Ostali zaposlenici u osnovnim školama	12
2.5. Tehnološki višak uposlenika u osnovnim školama i način zbrinjavanja u školskoj 2012/2013.godini	13
2.6. Kriteriji za zapošljavanje u osnovnim školama	17
2.7. Saglasnosti MONKS Zeničko-dobojskog kantona za raspisivanje konkursa u školskoj 2012/2013. godini	17
3. NASTAVNI PLANOW I PROGRAMI	19
3.1. Nastavni planovi i okvirni programi redovnim osnovnim školama	19
3.2. Nastavni planovi i programi za paralelne osnovne škole	20
3.3. Nastavni plan i program za osnovne specijalne škole	20
4. USPJEH UČENIKA U UČENJU I VLADANJU	21
4.1. Uspjeh učenika u učenju	21
4.2. Uspjeh učenika u vladanju	24
5. STRUČNO USAVRŠAVANJE I EVALUACIJA RADA NASTAVNIKA, STRUČNIH SARADNIKA I MENADŽMENTA U OSNOVNIM ŠKOLAMA	26
6. UPIS UČENIKA U PRVI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE	28
7. OBRAZOVANJE ODRASLIH	30
7.1. Vanredno završavanje osnovne škole	30
8. OBRAZOVANJE NACIONALNIH MANJINA	31
9. INKLUZIVNO I INTERKULTURALNO OBRAZOVANJE	32
9.1. Inkluzivno obrazovanje	32
9.1.1. Pretpostavke za implementaciju inkluzivnog obrazovanja	33
9.1.2. Prelazna rješenja u implementaciji inkluzivnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona	34
9.2. Interkulturalno obrazovanje	36
10. UČENIČKI STANDARD	37
11. STANJE ŠKOLSKE INFRASTRUKTURE.....	41
12. ORGANI UPRAVLJANJA U OSNOVNIM ŠKOLAMA	45
13. ZAKLJUČCI	46
14. PRIJEDLOG MJERA	50
15. KORIŠTENI IZVORI ZA PRIPREMANJE	52

UVOD

Programom rada Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona za 2012. godinu predviđena je i izrada Informacije o stanju u oblasti osnovnog obrazovanja. Podaci do kojih se došlo pri izradi informacije su kvantitativnog i kvalitativnog karaktera, a isti će omogućiti Vladi Zeničko-dobojskog kantona da pored općih informacija i statističkih pokazatelja razmotri i preporuke za strateško planiranje i razvoj oblasti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.

Školske 2004/2005. godine u Federaciji Bosne i Hercegovine uvedeno je obavezno devetogodišnje osnovno obrazovanje, a na području Zeničko-dobojskog kantona je školske 2011/2012. godine osnovnu školu završila posljednja generacija osmogodišnjeg obrazovanja. Ove školske godine upisana je deveta generacija učenika koji će pohađati osnovnu školu u skladu sa Nastavnim planom i okvirnim programom za devetogodišnje obrazovanje, a paralelno s upisanom devetom generacijom, osnovno obrazovanje završava i prva generacija učenika koji pohađaju devetogodišnju osnovnu školu.

Reforma osnovnog obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu u svom fokusu, osim prelaska na obavezno devetogodišnje obrazovanje, ima i elemente kao što su: osavremenjavanje nastavnog procesa primjenom inovativnih postupaka, metoda i oblika rada, tehnika i tehnologija, primjena nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja, interkulturalno i inkluzivno obrazovanje, formativni oblici ocjenjivanja u nastavi, uključivanje djece iz marginaliziranih skupina u obrazovni sistem te jačanje socijalne kohezije u školama.

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona i Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, uključili su se tokom 2008. godine u Inicijativu „Inkluzivne škole – inkluzivne zajednice“ koju su pokrenule organizacije Save the Children Norway, Save the Children UK, SEE i OSCE Misija u BiH s ciljem pružanja podrške školama da analiziraju svoju praksu, politiku i kulturu i izrade školske razvojne planove u pravcu inkluzivno-poticajnog okruženja, a sve u cilju podizanja kvalitete odgoja i obrazovanja u osnovnim školama. Navedene aktivnosti su nastavljene i u okviru projekta "Obrazovanje za socijalnu koheziju i BiH na putu ka EU" koji je finansijski podržala organizacija Save the Children Norway, a isti se finalizira u decembru 2012. godine

Kvalitetno osnovno obrazovanje, koje uključuje znanje, vještine, poznavanje stranih jezika, informatičke kompetencije i sposobnost da se živi i bude prihvaćen u multikulturnom društvu, pri tome zadržavajući odlike vlastitog kulturnog i nacionalnog identiteta, jednostavno je imperativ koji svi zajedno moramo ostvariti u našem obrazovnom prostoru. Osnovna škola predstavlja najmasovniji i najorganizovaniji oblik odgoja i obrazovanja. Svrha osnovnog školstva je da učeniku omogući stjecanje znanja, pojmova, umijeća, stavova i navika potrebnih za život i rad ili daljnje školovanje.

Osnovna škola treba da obezbijedi razvoj ključnih kognitivnih, emocionalnih, socijalnih i radno-akcijskih kompetencija kod mlade osobe. Ovakav razvoj možemo očekivati od sistema obrazovanja koji je reformiran ne samo površinski nego i suštinski, počev od nastavnih planova i programa, sadržaja i kvaliteta udžbenika, povezanosti škole sa lokalnom i širom društvenom zajednicom, opremljenosti školskih objekata i uređenosti vanjskog prostora, upravljanja u školama, dodatnog obrazovanja nastavničkog kadra i sl. Reforma nije jedna akcija u vremenu, to je proces koji se neprekidno nastavlja i uključuje stalna poboljšanja.

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona i Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, kroz različite vidove saradnje sa Ministarstvom civilnih poslova Bosne i Hercegovine i Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini, te saradnju sa Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke i nevladinim sektorom, doprinose kvalitetnom provođenju reforme obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu. Informativno-analitičkim aktivnostima, koje obrađuju različite fenomene u oblasti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, nastoji se Vladi i Skupštini Zeničko-dobojskog kantona, predložiti aktuelna problematika i rezultati reformskog procesa iz oblasti osnovnog odgoja i obrazovanja.

1. OSNOVNE ŠKOLE NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

" Osnovna škola je ustanova u kojoj se obavlja odgoj i obrazovanje učenika normalnog psihičkog i tjelesnog razvoja i učenika sa posebnim obrazovnim potrebama, te škola za osnovno obrazovanje odraslih. Osnovna škola može biti: redovna, specijalna i paralelna (muzička i baletska). Osnovna škola ima svojstvo pravnog lica".¹

U Zeničko-dobojskom kantonu je 12 općina sa 60 redovnih osnovnih škola, jednom osnovnom specijalnom školom, tri muzičke osnovne škole, te jednom privatnom osnovnom muzičkom i baletskom školom. Ukupan broj osnovnih škola u Zeničko-dobojskom kantonu je 65. U sastavu JU OŠ „Rešad Kadić“ u Tešnju, JU OŠ "Vareš" u Varešu i JU OŠ „Maglaj“ u Maglaju nalaze se i odjeljenja paralelne – muzičke škole.

U skladu sa Zakonom o prenošenju nadležnosti Zeničko-dobojskog kantona za djelatnost osnovnog i srednjeg obrazovanja na općinu Žepče („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 12/09), djelatnost obrazovanja u općini Žepče od školske 2009/2010. godine prešla je u nadležnost Općine. Škole sa područja ove općine nisu u obavezi dostavljati godišnje programe rada Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport i Pedagoškom zavodu Zenica, te stoga 4 redovne osnovne škole i jedna osnovna muzička škola sa područja općine Žepče nisu obuhvaćene ovom informacijom. (Pominjanje općina i teritorije Zeničko-dobojskog kantona u daljnjem tekstu ne uključuje općinu Žepče.)

1.1. Brojčani pokazatelji po općinama Zeničko-dobojskog kantona

Gledano sa aspekta 11 općina u Zeničko-dobojskom kantonu, prikaz broja škola bi izgledao ovako:

- **Općina Breza:** 2 redovne osnovne škole
- **Općina Doboj Jug:** 1 redovna osnovna škola,
- **Općina Kakanj:** 6 redovnih osnovnih škola
- **Općina Maglaj:** 3 redovne osnovne škole
- **Općina Olovo:** 2 redovne osnovne škole
- **Općina Tešanj:** 9 redovnih osnovnih škola
- **Općina Usora:** 1 redovna osnovna škola
- **Općina Vareš:** 2 redovne osnovne škole
- **Općina Visoko:** 6 redovnih osnovnih škola, 1 osnovna muzička škola,
- **Općina Zavidovići:** 6 redovnih osnovnih škola
- **Općina Zenica:** 18 redovnih osnovnih škola, 1 osnovna specijalna škola, 1 osnovna muzička škola, 1 privatna osnovna muzička i baletska škola

¹ Član 1. Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br. 05/04, 20/07, 9/11)

1.2. Brojčani pokazatelji prema tipovima osnovnih škola

Na području Zeničko-dobojskog kantona, nastava se realizira u redovnim osnovnim školama (javne, privatne i međunarodne), paralelnim osnovnim školama (muzička i baletska) i jednoj osnovnoj specijalnoj školi.²

TIPOVI ŠKOLA	OSNIVAČ	BROJ ŠKOLA/ODJELJENJA	UKUPNO
REDOVNA OSNOVNA ŠKOLA	Osnivač: ZDK	53	56
	Škola u privatnoj svojini	2	
	Međunarodna osnovna škola	1	
PARALELNA OSNOVNA ŠKOLA	Osnivač: ZDK	2	2
	Škola u privatnoj svojini	1	1
OSNOVNA SPECIJALNA ŠKOLA	Osnivač: ZDK	1	1
ODJELJENJA MUZIČKE ŠKOLE U SKLOPU REDOVNE OSNOVNE ŠKOLE	Osnivač: ZDK	3*	3
SPECIJALNA ODJELJENJA U SKLOPU REDOVNIH OSNOVNIH ŠKOLA	Osnivač: ZDK	6**	6

Tabela 1: Broj osnovnih škola na području Zeničko-dobojskog kantona

1.3. Broj područnih osnovnih škola (petorazredne i devetorazredne)

Na području Zeničko-dobojskog kantona broj područnih škola je **142** od čega se nastavni proces realizira u **137** škola. Broj petorazrednih osnovnih škola u kojima se realizira nastavni proces je **128**, a broj devetorazrednih osnovnih škola je **9** i to:

- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Vareš Majdan" Vareš,
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Safvet-beg Bašagić" Breza,
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Mula Mustafa Bašeskija" Kakanj
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "15.april" Kakanj
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Ahmed Muradbegović" Kakanj
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Musa Ćazim Ćatić" Zenica
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Enver Čolaković" Zenica
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Rešad Kadić" Tešanj
- 1 devetorazredna područna škola u sastavu JU OŠ "Vozuća" Zavidovići

JU OŠ "Ćamil Sijarić" Zenica je osnovna škola sa najvećim brojem učenika na području Zeničko-dobojskog kantona i škola sa najvećim brojem područnih petorazrednih osnovnih škola. Ova škola ima 9 područnih škola.

² JU Škola za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju djece i mladih sa poteškoćama u psihofizičkom razvoju

*Odjeljenja muzičke osnovne škole u sklopu JU OŠ "Rešad Kadić" Tešanj, JU OŠ "Maglaj" Maglaj i JU OŠ "Vareš" Vareš

**U sklopu JU OŠ "Vareš" Vareš, JU OŠ "Kulin Ban" Visoko, JU OŠ "Hamdija Kreševljaković" Kakanj, JU OŠ "Mula Mustafa Bašeskija" Kakanj, JU Prva osnovna škola Maglaj i JU OŠ "Kulin Ban" Tešanj, nalaze se specijalna odjeljenja za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama

1.4. Broj škola u privatnom vlasništvu

Na području Zeničko-dobojskog kantona, u općini Zenica, nalaze se četiri osnovne škole u privatnom vlasništvu:

- KŠC "Sveti Pavao", Osnovna škola Zenica
- Međunarodna osnovna škola Zenica,
- POŠ "Hasan Kjačija Prušćak" Zenica i
- Privatna osnovna muzička i baletska škola "Amadeus" Zenica

U navedenim osnovnim školama nastavni proces se realizira prema nastavnim planovima i okvirnim programima za koji su ustanove dobile saglasnost Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona.

1.5. Broj učenika i broj odjeljenja u osnovnim školama

S obzirom da donošenje godišnjih planova i programa rada osnovnih škola za školsku 2012/2103. godinu još uvijek nije finalizirano, onemogućeno je i objedinjavanje podataka i formiranje baze koja uključuje brojno stanje odjeljenja i broj učenika za tekuću školsku godinu. U ovom dijelu donosimo podatke za proteklu školsku godinu uz napomenu da je u protekloj školskoj godini osnovnu školu završilo **3814** učenika, a ove godine je upisano **3236** učenika u prve razrede, može se zaključiti da je broj učenika manji za otprilike **578** ili **15 %**.

R.br.	Općina	Broj učenika ³			Broj odjeljenja		
		ROŠ	POŠ	OSŠ	ROŠ	POŠ	OSŠ
1.	BREZA	1190	66	-	55	6	-
2.	DOBOJ JUG	414	-	-	20	-	-
3.	KAKANJ	3903	-	18	182	-	4
4.	MAGLAJ	2327	190	7	113	18	2
5.	OLOVO	948	-	-	52	-	-
6.	TEŠANJ	4955	70	4	220	6	1
7.	USORA	486	-	-	25	-	-
8.	VAREŠ	643	-	3	42	-	1
9.	VISOKO	3856	175	3	170	13	1
10.	ZAVIDOVIĆI	3706	-	-	167	-	-
11.	ZENICA	10724	501	60	466	50	12
UKUPNO:		33152	1002	95	1512	93	21

Tabela 2: Broj učenika i broj odjeljenja u osnovnim školama u školskoj 2011/2012. godini

Broj učenika u redovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona u školskoj 2011/2012. godini iznosio je **33152 učenika** raspoređena u **1512 odjeljenja**- prosjek po odjeljenju **21,92**. Nastavu paralelnim osnovnim školama (muzička, baletska) pohađala su **1002 učenika** raspoređena u **93 odjeljenja**- prosjek po odjeljenju **10,77**, a nastavu u Osnovnoj specijalnoj školi i specijalnim odjeljenjima pri redovnim osnovnim školama pohađalo je **95 učenika** raspoređenih u **21 odjeljenje**- prosjek po odjeljenju **4,52**.

1.6. Broj kombiniranih odjeljenja u osnovnim školama

U područnoj se školi uglavnom izvodi nastava od prvog do petog razreda, tzv. razredna nastava, u čistim i u kombiniranim odjeljenjima, što ovisi o broju učenika. Kako su najčešće to škole s malim brojem učenika, nastava se obično izvodi u kombiniranim odjeljenjima od dva, tri, četiri ili pet razreda. Postoje i veće područne škole u kojima je nastava organizirana samo u čistim odjeljenjima. Ipak, karakteristično je za većinu područnih škola da se nastava provodi u kombiniranim odjeljenjima razredne nastave. U kombiniranom odjeljenju radi 21% nastavnika razredne nastave, tj. svaki peti nastavnik.

³ ROŠ-redovna osnovna škola, POŠ- paralelna osnovna škola/odjeljenje pri redovnoj osnovnoj školi, OSŠ- osnovna specijalna škola/specijalno odjeljenje pri redovnoj osnovnoj školi

U područnim školama često je zastupljeno i kombiniranje odjeljenja na nastavi stranog jezika i izborne nastave (Islamska vjeronauka, Katolički vjeronauk, Pravoslavna vjeronauka, Kultura i zajednica). Broj kombiniranih odjeljenja prikazan je po općinama u tabeli 3.

R.br.	Općina	Broj kombiniranih odjeljenja					
		2-razreda	3- razreda	4- razreda	5- razreda	Razred s jednim učenikom	Ukupno
1.	BREZA	6	-	1	-	-	7
2.	DOBOJ JUG	1	-	-	-	-	1
3.	KAKANJ	20	10	2	-	-	32
4.	MAGLAJ	18	5	-	-	-	23
5.	OLOVO	10	4	1	1	3	16
6.	TEŠANJ	9	-	-	-	-	9
7.	USORA	8	2	-	-	-	10
8.	VAREŠ	10	5	4	1	1	20
9.	VISOKO	6	2	-	1	-	9
10.	ZAVIDOVIĆI	15	6	1	-	-	22
11.	ZENICA	30	6	-	-	-	36
UKUPNO:		133	41	9	3	4	186

Tabela 3: Broj kombiniranih odjeljenja u osnovnim školama

Ukupan broj kombiniranih odjeljenja u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona iznosi **186**, od čega su **133** dvokombinacije, **41** trokombinacija, **9** četverokombinacija i **3** petokombinacije. Važno je napomenuti da smo u prošloj školskoj godini imali i **4** odjeljenja sa 1 učenikom.

2. NASTAVNICI, STRUČNI SARADNICI, MENADŽMENT I OSTALI UPOSLENICI U OSNOVNIM ŠKOLAMA NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

2.1. Nastavnici u osnovnim školama

(stručna zastupljenost, osnov radnog angažmana, dužina radnog staža)

Izvođenje nastavnog procesa, kvalitet odgojno-obrazovne djelatnosti škole, pripremljenost mladih generacija za život i nastavak školovanja, kao i za cjeloživotno učenje, u mnogome zavisi od stručnosti onih koji učestvuju u odgojno-obrazovnom procesu, nastavnika i stručnih saradnika. Nastavu u osnovnim školama realiziraju nastavnici razredne i predmetne nastave. Nastavnim planom i programom, u zavisnosti od vrste osnovne škole, utvrđuje se odgovarajuća visoka, viša stručna sprema nastavnika razredne i predmetne nastave i stručnog saradnika.

Poslove nastavnika razredne nastave u osnovnom obrazovanju može obavljati osoba koja uz uvjete propisane Zakonom o osnovnoj školi ima najmanje višu školsku spremu i položen stručni ispit. Poslove predmetnog nastavnika u osnovnoj školi može obavljati osoba koja uz uvjete propisane Zakonom o osnovnoj školi ima najmanje višu školsku spremu i položen stručni ispit. U osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona u redovnim osnovnim školama u školskoj 2011/2012. godini bilo je angažirano ukupno **2444** nastavnika. Nastava je u velikoj mjeri stručno zastupljena, a u situacijama kada je nemoguće obezbijediti stručni kadar nastava se realizira verifikovano ili instruktivno po Uputstvu Ministarstva. **1717** nastavnika je zaposleno na neodređeno radno vrijeme, **710** je zaposleno na određeno radno vrijeme, a **17** nastavnika je zaposleno po ugovoru o djelu u privatnim osnovnim školama.

Na osnovu prikupljenih podataka možemo zaključiti da je prosječan radni staž nastavnika u osnovnim školama oko **20** godina radnog staža. U paralelnim osnovnim školama nastavu je realiziralo ukupno **69** nastavnika. **39** nastavnika u paralelnim školama je zaposleno na neodređeno radno vrijeme, **25** na određeno radno vrijeme, a **5** po ugovoru o djelu u Privatnoj osnovnoj muzičkoj i baletskoj školi "Amadeus" u Zenici.

U osnovnoj specijalnoj školi i specijalnim odjeljenjima pri redovnim osnovnim školama, zaposleno je **27** nastavnika od kojih je **15** zaposleno na neodređeno radno vrijeme, a **12** na određeno radno vrijeme.

U javnim ustanovama nastavnici se zapošljavaju na osnovu uslova propisanih nastavnim planovima i programima, Zakonom o osnovnoj školi i Kriterija o načinu bodovanja kandidata prilikom zasnivanja radnog odnosa nastavnika, stručnih saradnika i odgajatelja i ostalih zaposlenika u osnovnim i srednjim školama i đačkim domovima na području Zeničko-dobojskog kantona.

R.br.	Nastavnici	Stručna sprema nastavnika				Ukupno
		VSS	VŠ	SSSIV	Ostalo	
1.	Nastavnici razredne nastave	215	592	55	-	862
2.	Nastavnici predmetne nastave	611	828	47	-	1486
3.	Nastavnici u paralelnim osnovnim školama	47	7	15	-	69
4.	Nastavnici u osnovnoj specijalnoj školi	23	3	1	-	27
UKUPNO:		896	1430	118	-	2444

***Tabela 4:** Stručna sprema nastavnika u osnovnim školama*

Od ukupnog broja nastavnika (2444), njih **896** ili 36,7% ima visoku stručnu spremu (VII stepen), **1430** ili **58,50%** višu stručnu spremu, a **118** ili **4,30%** ima srednju stručnu spremu.

R.br.	Nastavnici	Osnov radnog angažmana ⁴			Ukupno
		NRV	ORV	UOD	
1.	Nastavnici razredne nastave	708	154	-	862
2.	Nastavnici predmetne nastave	955	519	12	1486
3.	Nastavnici u paralelnim osnovnim školama	39	25	5	69
4.	Nastavnici u osnovnoj specijalnoj školi	15	12	-	27
UKUPNO:		1717	710	17	2444

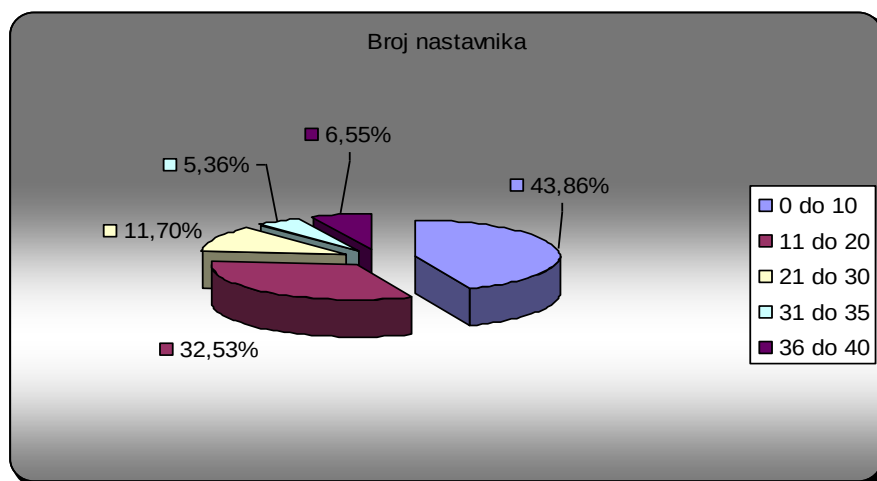
***Tabela 5:** Osnov radnog angažmana nastavnika u osnovnim školama*

Od ukupnog broja nastavnika (2444), njih **1717** ili **70,25 %** je zaposleno na neodređeno radno vrijeme, **710** ili **29,05%** na određeno radno vrijeme, a **17** ili **0,7%** nastavnika je bilo angažirano po ugovoru o djelu.

Raspon godina radnog staža	Broj nastavnika	%
0-10	1072	43,86
11-20	795	32,53
21-30	286	11,70
31-35	131	5,36
36-40	160	6,55

***Tabela 6:** Dužina radnog staža nastavnika u osnovnim školama*

⁴ **NRV**- neodređeno radno vrijeme, **ORV**- određeno radno vrijeme, **UOD**-ugovor o djelu

Grafikon br.1: Broj nastavnika prema godinama radnog staža

R.br.	Nastavnici	Stručna zastupljenost nastavnika			Ukupno
		Stručni	Verifikovani po Uputstvu MONKS-a	Instruktivna nastava	
1.	Nastavnici razredne nastave	862	-	-	862
2.	Nastavnici predmetne nastave	1446	22	18	1486
3.	Nastavnici u paralelnim osnovnim školama	45	13	11	69
4.	Nastavnici u osnovnoj specijalnoj školi	25	1	1	27
UKUPNO:		2378	36	30	2444

Tabela 7: Stručna zastupljenost nastavnika u školskoj 2011/2012. godini

Ukupan broj stručnih nastavnika u osnovnim školama iznosi 2378, broj verifikovanih prema Uputstvu MONKS-a ZDK iznosi 36, a broj nastavnika koji instruktivno realiziraju nastavu je 30. Verifikovana nastava se ne odnosi na 36 punih nastavnih normi. Samo je jedna četvrtina verificiranih nastavnika angažirana na punu nastavnu normu. Većina ovih izvršilaca je angažirana od 1 do 5 nastavnih sati za verificirano izvođenje nastave (npr. Engleski jezik u područnoj školi Pepelari- OŠ "Hamza Humo" Zenica, građansko obrazovanje u 8. razredu osnovne škole, osnove tehnike u 5. razredu osnovne škole, te stručni predmeti u muzičkim školama, solfežo/skupno muziciranje i sl.). Uglavnom se radi o apsolventima koji su pri završetku studija i imaju položenu metodiku nastave predmeta koji predaju. 30 nastavnika instruktivno izvodi nastavu u osnovnim školama, ali se ne radi o 30 punih nastavnih normi. Učenici koji pohađaju nastavu koju realiziraju nastavnici instruktivno, obavezni su na kraju nastavne godine polagati razredne ispite, a škole su obavezne voditi računa da je instruktivne što manje i taj problem prevazilaze raspisivanjem konkursa najmanje dva puta u toku školske godine.

2.2. Stručni saradnici u osnovnim školama

(stručna zastupljenost, osnov radnog angažmana, dužina radnog staža)

Za obavljanje pedagoških, pedagoško-psiholoških i bibliotekarskih poslova osnovna škola ima stručne saradnike: pedagoga i bibliotekara odnosno višeg knjižničara, a može imati psihologa, socijalnog radnika, ljekara, te saradnika, medicinskog tehničara, knjižničara i sl. Broj stručnih saradnika i saradnika, te obavljanje njihovih poslova u osnovnoj školi, utvrđuje se u skladu sa Pedagoškim standardima.

R.br.	Nastavnici	Stručna sprema stručnih saradnika				Ukupno
		VSS	VŠ	SSSIV	Ostalo	
1.	Pedagog	62	-	-	-	62
2.	Bibliotekar/viši knjižničar/knjižničar	21	52	5	2	80 ⁵
3.	Socijalni radnik	-	1	-	-	1
4.	Defektolog	6	1	-	-	7
UKUPNO:		89	54	5	2	150

Tabela 8: Stručna sprema stručnih saradnika u osnovnim školama

U osnovnim školama ukupno je angažirano **150** stručnih saradnika od čega su **62** pedagoga, **80** bibliotekara/viših knjižničara/knjižničara, **1** socijalni radnik i **7** defektologa. **89** stručnih saradnika ili **59,34%** ima visoku stručnu spremu, **54** ili **36%** višu stručnu spremu, **5** ili **3,34%** srednju stručnu spremu i **2** uposlenika ili **1,34%** nisu kvalificirana za poslove bibliotekara.

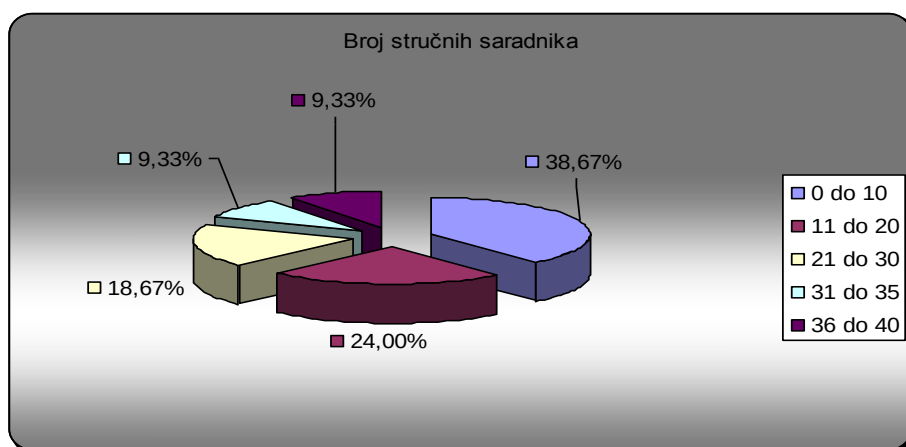
R.br.	Nastavnici	Osnov radnog angažmana ⁶			Ukupno
		NRV	ORV	UOD	
1.	Pedagog	44	18	-	62
2.	Bibliotekar/viši knjižničar/knjižničar	46	34	-	80
3.	Socijalni radnik	1	-	-	1
4.	Defektolog	2	5	-	7
UKUPNO:		93	57	-	150

Tabela 9: Osnov radnog angažmana stručnih saradnika u osnovnim školama

93 stručna saradnika ili **62%** su angažirana na neodređeno radno vrijeme, a **57** ili **38%** na određeno radno vrijeme u školskoj 2011/2012. godini.

Raspon godina radnog staža	Broj stručnih saradnika	%
0-10	58	38,67
11-20	36	24,00
21-30	28	18,67
31-35	14	9,33
36-40	14	9,33

Tabela 10: Dužina radnog staža stručnih saradnika u osnovnim školama

Grafikon br.2: Broj stručnih saradnika prema godinama radnog staža

⁵ Broj 80 uključuje, pored izvršilaca angažiranih u obimu 100% i izvršioce koji su angažirani u manjem obimu od 100% u okviru 40-satne radne sedmice. (Npr. u jednoj školi na ovim poslovima su angažirana po 4 izvršioca.)

⁶ NRV- neodređeno radno vrijeme, ORV- određeno radno vrijeme, UOD-ugovor o djelu

2.3. Menadžment škole

Osnovnom školom rukovodi direktor. Za direktora osnovne škole može biti imenovano lice koje je državljanin Bosne i Hercegovine, posjeduje opću zdravstvenu sposobnost, ispunjava i uvjete za nastavnika ili stručnog saradnika u osnovnoj školi, ima najmanje VI stepen stručne spreme, te ima najmanje pet godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnom procesu, a ističe se svojim radom, sposobnostima organizacije odgojno-obrazovnog rada škole i u pedagoškoj teoriji i praksi. Osnovna škola, u skladu sa Pedagoškim standardima, može na poslovima rukovođenja, općim aktom, utvrditi poslove pomoćnika direktora. Izbor pomoćnika direktora vrši školski odbor, na prijedlog direktora, i uz saglasnost Ministarstva.

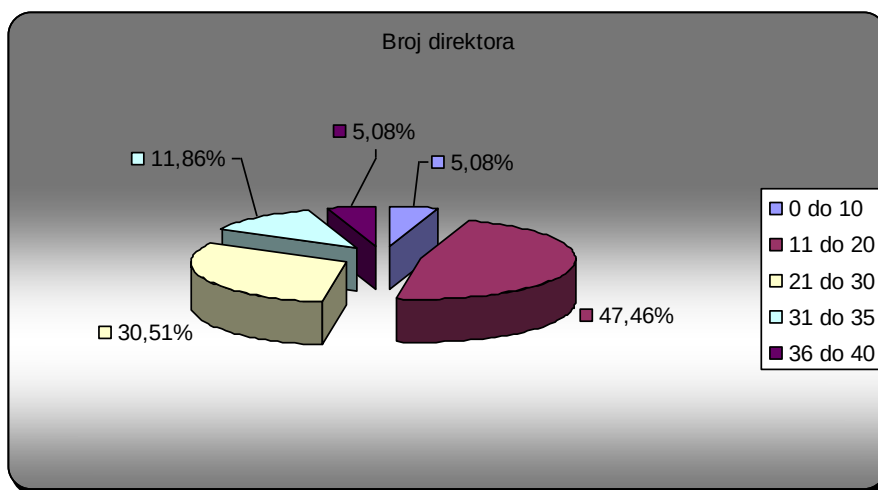
R.br.	Općina	Broj direktora			Broj pomoćnika direktora				
		direktor	v.d. direktora	Ukupno	100%	70%-99%	51%-69%	do 50%	Ukupno
1.	BREZA	2	-	2	1	-	-	1	2
2.	DOBOJ JUG	-	1	1	-	-	-	-	-
3.	KAKANJ	5	1	6	3	1	2	1	7
4.	MAGLAJ	2	1	3	4	1	-	-	5
5.	OLOVO	2	-	2	-	1	-	1	2
6.	TEŠANJ	8	1	9	2	-	1	2	5
7.	USORA	1	-	1	-	-	1	-	1
8.	VAREŠ	2	-	2	-	-	-	1	1
9.	VISOKO	3	4	7	2	1	1	1	5
10.	ZAVIDOVIĆI	6	-	6	2	-	1	5	8
11.	ZENICA	18	2	20	4	1	2	1	8
UKUPNO:		49	10	59	18	5	8	13	44

Tabela 11: Broj uposlenika- direktora i pomoćnika direktora u osnovnim školama

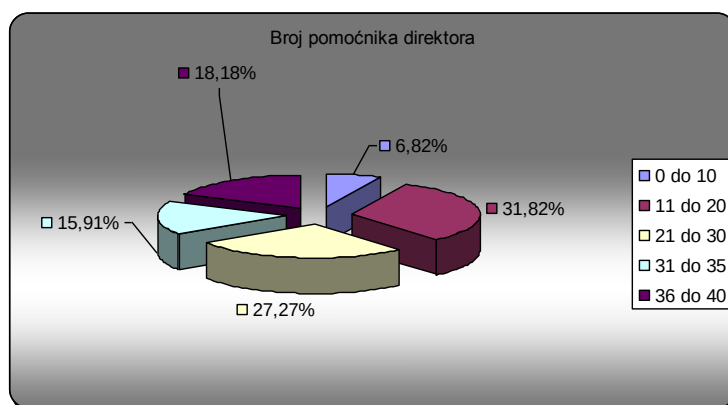
Menadžment škole sačinjavaju direktor škole i pomoćnik direktora škole. U osnovnim školama imamo **49** direktora, **10** vršilaca dužnosti direktora i **44** pomoćnika direktora, od čega ih je 18 angažirano u obimu 100%, 5 u obimu od 70% do 99%, 8 u obimu od 51% do 69%, a 13 u obimu do 50%. Evaluacija rada direktora i pomoćnika direktora obuhvata direktore i vršiocje direktora škola i pomoćnike direktora koji su obavljali ove poslove u obimu 70% i više, a sve u skladu sa važećim Pravilnikom o pedagoško-stručnom nadzoru.

Raspon godina radnog staža	Broj direktora	%	Broj pomoćnika direktora	%
0-10	3	5,08	3	6,82
11-20	28	47,46	14	21,82
21-30	18	30,51	12	27,27
31-35	7	11,86	7	15,91
36-40	3	5,08	8	18,18

Tabela 12: Dužina radnog staža uposlenika- direktora i pomoćnika direktora u osnovnim školama

Grafikon br.3: Broj direktora škola prema godinama radnog staža

Grafikon br.4: Broj pomoćnika direktora škola prema godinama radnog staža

2.4. Ostali zaposlenici u osnovnim školama

Ostali uposlenici u osnovnim školama dijele se u dvije skupine: pomoćno i tehničko osoblje i administrativno-tehničko osoblje. Broj ostalih uposlenika u osnovnim školama utvrđuje se Pedagoškim standardima za osnovnu školu.

R.br.	Ostali uposlenici	Stručna sprema ostalih uposlenika							Ukupno
		VSS	VŠ	SSSIV	SSSIII	VKV	KV	NK	
1.	Sekretar	4	16	41	-	1	-	1	63
2.	Administrativno-financijski uposlenik	8	15	33	-	-	-	-	56
3.	Radnici na održavanju higijene	-	3	40	45	-	-	378	466
4.	Radnik na održavanju opreme i objekta-domar	-	2	9	44	3	-	11	69
5.	Ložač	-	-	4	31	3	-	7	45
6.	Ostalo	-	-	1	3	-	-	2	6
UKUPNO:		12	36	128	123	7	-	399	705

Tabela 13: Stručna sprema ostalih uposlenika u osnovnim školama

Od ukupnog broja ostalih uposlenika u osnovnim školama (705), **63** su sekretara škola, **56** je administrativno-financijska radnika, **466** radnika na održavanju higijene, **69** radnika na održavanju opreme i objekta (domari), **45** ložača i ostalih uposlenika je **6**.

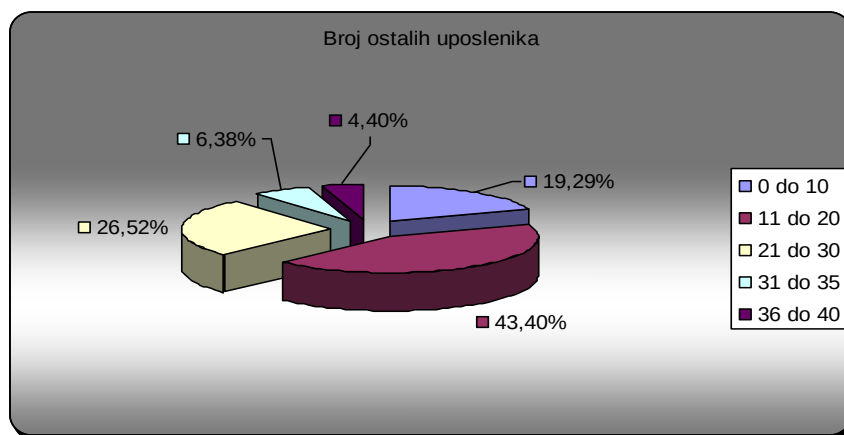
R.br.	Ostali uposlenici	Osnov radnog angažmana				Ukupno
		NRV	ORV	UOD	Ostalo	
1.	Sekretar	46	17	-	-	63
2.	Administrativno-financijski uposlenik	40	16	-	-	56
3.	Radnici na održavanju higijene	341	125	-	-	466
4.	Radnik na održavanju opreme i objekta-domar	51	-	18	-	69
5.	Ložač	37	8	-	-	45
6.	Ostalo	3	3	-	-	6
UKUPNO:		518	169	18	-	705

Tabela 14: Osnov radnog angažmana ostalih uposlenika u osnovnim školama

Od ukupnog broja ostalih uposlenika (705), **518** je zaposleno na neodređeno radno vrijeme, **169** na određeno radno vrijeme, a **18** ih je angažirano po ugovoru o djelu.

Raspon godina radnog staža	Broj ostalih uposlenika	%
0-10	136	19,29
11-20	306	43,40
21-30	187	26,52
31-35	45	6,38
36-40	31	4,40

Tabela 15: Dužina radnog staža ostalih uposlenika u osnovnim školama

Grafikon br.5: Broj ostalih uposlenika u školama prema godinama radnog staža

U prošloj školskoj godini, u osnovnim školama bila su angažirana **3402** uposlenika i to: **2444** nastavnika, **150** stručnih saradnika, **59** direktora/vršilaca dužnosti direktora, **44** pomoćnika direktora i **705** ostalih uposlenika.

2.5. Tehnološki višak uposlenika u osnovnim školama i način zbrinjavanja u školskoj 2012/2013. godini

Članovi Komisije za zbrinjavanje tehnološkog viška su imenovani od strane ministra Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, Rješenjem broj: 10-34-12591-1/11., od 15.6.2011. godine. Komisija je intenzivno radila svaki radni dan i. ukupno je urađeno 317 rješenja, za osnovne škole 247 (što je u odnosu na prošlu godinu +38), a za srednje škole 70 (što je u odnosu na prošlu godinu +23) ili ukupno +61 rješenje više u odnosu na prošlu godinu. Za svako rješenje određen je broj, uređena evidencija, gdje se zadnja cifra poklapa sa redni brojem (spiska) iz baze podataka, utvrđeni registri sa priložima odvojenim u zasebne fascikle po školama. Komisija za zbrinjavanje tehnološkog viška još uvijek nije kompletirala podatke, jer su u toku još uvijek konkursi u pojedinim školama. Očekujemo da će podaci biti kompletirani u narednom periodu, a najduže do donošenja zvaničnih verzija godišnjih planova i programa rada osnovnih škola i njihovog dostavljanja MONKS ZDK i Pedagoškom zavodu kada će se izraditi konačna baza podataka.

R.br.	ŠKOLA	PROGLAŠENO TEHNOLOŠKIM VIŠKOM U ŠKOLI		ZBRINUTO TEHNOLOŠKOG VIŠKA U ŠKOLI	
		POTPUNI	DJELIMIČNI	POTPUNI	DJELIMIČNI
A) OPĆINA BREZA					
1.	OŠ "ENVER ČOLAKOVIĆ"	-	3	-	1
2.	OŠ "S.B.BAŠAGIĆ"	-	-	-	-
UKUPNO		-	3	-	1
B) OPĆINA DOBOJ JUG					
3.	OŠ "21.MART"	-	3	-	3
UKUPNO		-	3	-	3
C) OPĆINA KAKANJ					
4.	OŠ "A.MURADBEGOVIĆ"	-	5	-	3
5.	OŠ "15.APRIL"	-	5	-	12
6.	OŠ "H. KREŠEVLJAKOVIĆ"	1	7	3	7
7.	OŠ "M.M.BAŠESKIJA"	-	19	-	4
8.	OŠ "OMER MUŠIĆ"	-	18	-	1
9.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	-	11	-	-
UKUPNO		1	65	3	27
D) OPĆINA MAGLAJ					
10.	OŠ "MAGLAJ"	-	10	2	1
11.	OŠ "NOVI ŠEHER"	-	-	-	-
12.	PRVA OSNOVNA ŠKOLA	-	5	-	4
UKUPNO		-	15	2	5
E) OPĆINA OLOVO					
13.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	-	5	-	4
14.	OŠ "OLOVO"	-	2	-	1
UKUPNO		-	7	-	5
F) OPĆINA TEŠANJ					
15.	OŠ "A. ILHAMIJA"	-	-	-	-
16.	OŠ "DŽEMAL BIJEDIĆ"	-	1	-	1
17.	OŠ "GAZI FERHAD-BEG"	-	4	-	5
18.	OŠ "HUSO HODŽIĆ"	-	2	-	1
19.	OŠ "KULIN BAN"	-	4	-	1
20.	OŠ "1. MART"	-	-	-	-
21.	OŠ "MUSTAFA MULIĆ"	-	3	-	1
22.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	-	-	-	1
23.	OŠ "9.SEPTEMBAR"	-	1	-	3
UKUPNO		-	15	-	13
G) OPĆINA USORA					
24.	OŠ " IVANA F.F.JUKIĆA"	-	6	-	1
UKUPNO		-	6	-	1
H) OPĆINA VAREŠ					
25.	OŠ "VAREŠ"	-	8	-	8
26.	OŠ "VAREŠ MAJDAN"	-	3	-	3
UKUPNO		-	11	-	11
I) OPĆINA VISOKO					
27.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	-	3	-	1
28.	OŠ "KULIN BAN"	1	3	-	3
29.	OŠ "M.MAK DIZDAR"	2	3	-	2
30.	OŠ "M.M.BAŠESKIJA"	1	5	-	4
31.	OŠ "MUSA ČAZIM ČATIĆ"	-	9	-	1
32.	OŠ "S.B.BAŠAGIĆ"	-	2	1	5

33.	OMŠ "AVDO SMAJLOVIĆ"	-	-	-	-
UKUPNO		4	25	1	16
J) OPĆINA ZAVIDOVIĆI					
34.	DRUGA OSNOVNA ŠKOLA	-	5	-	5
35.	OŠ "GOSTOVIĆ"	-	1	-	2
36.	OŠ "HAJDEROVIĆ"	7	6	1	1
37.	OŠ "KOVAČIĆ"	-	9	-	4
38.	PRVA OSNOVNA ŠKOLA	-	3	2	8
39.	OŠ "VOZUČA"	2	11	-	1
UKUPNO		9	35	3	21
K) OPĆINA ZENICA					
40.	OŠ "A. MURADBEGOVIĆ"	-	7	-	-
41.	OŠ "ALEKSA ŠANTIĆ"	-	1	-	4
42.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	3	5	-	-
43.	OŠ " ARNAUTI"	-	3	-	-
44.	OŠ "ĆAMIL SIJARIĆ"	-	-	-	1
45.	OŠ "EDHEM MULABDIĆ"	-	1	-	3
46.	OŠ "ENVER ČOLAKOVIĆ"	-	10	-	-
47.	OŠ "HAMZA HUMO"	-	4	-	2
48.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	-	5	-	2
49.	OŠ "MAK DIZDAR"	1	2	-	-
50.	OŠ "MEŠA SELIMOVIĆ"	-	1	-	3
51.	OŠ "MIROSLAV KRLEŽA"	1	3	-	1
52.	OŠ "MUSA ČAZIM ČATIĆ"	4	17	-	3
53.	OŠ "SKENDER KULENOVIĆ"	-	1	1	4
54.	KŠC "SVETI PAVAO" OŠ	-	-	-	-
55.	OŠ "VLADIMIR NAZOR"	-	2	-	-
56.	OSNOVNA SPEC.ŠKOLA	-	-	-	-
57.	OSNOVNA MUZ. ŠKOLA	-	-	-	-
UKUPNO		9	62	1	23
UKUPNO A+B+C+...+K		23	247	10	126

Tabela 16: Tehnološki višak u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona u školskoj 2012/2013. godini

Ukupan broj uposlenika u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona koji su proglašeni kao potpuni tehnološki višak je **23**, a **247** uposlenika je proglašeno djelimičnim tehnološkim viškom. **13** uposlenika koji su potpuni tehnološki višak je zbrinuto unutar škola nakon dobijanja potrebnih saglasnosti Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, a preostali uposlenici koji su proglašeni kao potpuni tehnološki višak (njih 10) su zbrinuti u drugim školama nakon konkursne procedure.

Od ukupnog broja uposlenika koji su proglašeni djelimičnim tehnološkim viškom (247), njih **126** je zbrinuto unutar škola preraspodjelom na poslove bibliotekara/višeg knjižničara/knjižničara, poslove pomoćnika direktora škola, u nastavi izbornog predmeta Kultura i zajednica. Preostali uposlenici koji su proglašeni djelimičnim tehnološkim viškom su zbrinuti nakon konkursnih procedura u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona. Važno je napomenuti da pojedini nastavnici rade u dvije, tri ili više osnovnih/srednjih škola kako bi dopunili nastavnu normu. Djelimični tehnološki višak zbog nedostajućih časova ili dijela norme :

- Biologija , Hemija, domaćinstvo – **269** časova, sedmično
- Historija , geografija – **292** časa, sedmično
- TiZO – **112** časova sedmično
- Likovna kultura - **85** časova, sedmično
- Muzička kultura – **114** časova, sedmično
- Matematika, fizika i informatika **94** časa, sedmično
- Tehnički odgoj/kultura – **42** časa, sedmično
- Engleski i njemački jezik **142** časa, sedmično
- Bosanski/Hrvatski jezik i književnost– **50** časova, sedmično
- Vjeronauka- **67** časova, sedmično
- Pedagog - **1,55 %** norme (izvršilaca)
- Spremačice - **23,30** normi (izvršilaca)
- Knjigovođa-računovođa -sekretar – **0,90 %** norme (izvršioca)
- Bibliotekar- **0,20%** norme (izvršioca)

Nakon sumiranja svih podataka od strane imenovane Komisije za zbrinjavanje tehnološkog viška, zaključno sa 01.10.2012. godine, koji su dobijeni od strane osnovnih škola, uočeno je da samo 8 uposlenika (tehničko i administrativno osoblje) koji su proglašeni tehnološkim viškom i nakon konkursnih procedura nije zbrinuto u tekućoj školskoj godini, a MONKS ZDK je naknadno dao saglasnost za zbrinjavanje navedenih uposlenika unutar škola ili na nivou općina.

2.6. Kriteriji za zapošljavanje u osnovnim školama

S ciljem osiguranja primjene najviših standarda ljudskih prava i sloboda utvrđenih međunarodnim aktima, ustavima i zakonima u obrazovnim oblastima iz djelokruga nadležnosti Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, utvrđuju se Kriteriji o načinu bodovanja kandidata koji apliciraju po raspisanim konkursima/oglasima radi zasnivanja radnog odnosa nastavnika, stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama, odgajatelja u đačkim domovima, i ostalih zaposlenika (u daljem tekstu: „zaposlenika u školama“), kao javnim ustanovama u državnoj svojini na području Zeničko-dobojskog kantona.

Kriterije o načinu bodovanja kandidata prilikom zasnivanja radnog odnosa nastavnika, stručnih saradnika i odgajatelja i ostalih zaposlenika u osnovnim i srednjim školama i đačkim domovima na području Zeničko-dobojskog kantona donijelo je Ministarstvo, za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona na osnovu člana 14. stav 1. Zakona o kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima uprave-Prečišćeni tekst- („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 13/08), a u vezi sa članom 70. stav 1., Zakona o osnovnoj školi („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 05/04, 20/07 i 9/11), i članom 114., stav 1., Zakona o srednjoj školi („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 05/04, 20/07, 19/09, i 9/11) – akt broj 10-38-12116/11 od 05.07.2011. godine. Navedeni Kriteriji su u primjeni od školske 2011/2012. godine i od tada nisu rađene bilo kakve izmjene i dopune. Kriteriji su uvršteni i u Zakon o izmjenama zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", 9/11).

2.7. Saglasnosti MONKS Zeničko-dobojskog kantona za raspisivanje konkursa u školskoj 2012/2013. godini

S ciljem blagovremenog raspisivanja konkursa za upražnjena radna mjesta u osnovnim školama i kvalitetne organizacije odgojno-obrazovnog procesa u školskoj 2012/2013. godini, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona je izdalo u periodu od 01.06.2012. godine do 26.09.2012. godine sve potrebne saglasnosti, a ukupan broj izvršilaca za koje su škole sa područja Zeničko-dobojskog kantona iskazale potrebu iznosio je 626. Podaci su prikazani po općinama, školama i zbirno za 11 općina Kantona u tabeli br.17.

R.br.	ŠKOLA	UKUPAN BROJ IZVRŠILACA NA KOJE JE DATA SAGLASNOST MONKS ZDK
A) OPĆINA BREZA		
1.	OŠ "ENVER ČOLAKOVIĆ"	10
2.	OŠ "S.B.BAŠAGIĆ"	6
UKUPNO		16
B) OPĆINA DOBOJ JUG		
3.	OŠ "21.MART"	12
UKUPNO		12
C) OPĆINA KAKANJ		
4.	OŠ "A.MURADBEGOVIĆ"	11
5.	OŠ "15.APRIL"	11
6.	OŠ "H. KREŠEVLJAKOVIĆ"	24
7.	OŠ "M.M.BAŠESKIJA"	15
8.	OŠ "OMER MUŠIĆ"	7
9.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	5,5
UKUPNO		73,5
D) OPĆINA MAGLAJ		
10.	OŠ "MAGLAJ"	27
11.	OŠ "NOVI ŠEHER"	-
12.	PRVA OSNOVNA ŠKOLA	15
UKUPNO		42

E) OPĆINA OLOVO		
13.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	8
14.	OŠ "OLOVO"	9
UKUPNO		17
F) OPĆINA TEŠANJ		
15.	OŠ "A. ILHAMIJA"	6
16.	OŠ "DŽEMAL BIJEDIĆ"	5
17.	OŠ "GAZI FERHAD-BEG"	7,5
18.	OŠ "HUSO HODŽIĆ"	22
19.	OŠ "KULIN BAN"	8
20.	OŠ "1. MART"	19
21.	OŠ "MUSTAFA MULIĆ"	9,5
22.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	23
23.	OŠ "9. SEPTEMBAR"	12
UKUPNO		117
G) OPĆINA USORA		
24.	OŠ "IVANA F.F. JUKIĆA"	14,5
UKUPNO		14,5
H) OPĆINA VAREŠ		
25.	OŠ "VAREŠ"	17
26.	OŠ "VAREŠ MAJDAN"	16
UKUPNO		33
I) OPĆINA VISOKO		
27.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	15
28.	OŠ "KULIN BAN"	10
29.	OŠ "M. MAK DIZDAR"	6
30.	OŠ "M.M. BAŠESKIJA"	14
31.	OŠ "MUSA ČAZIM ČATIĆ"	10
32.	OŠ "S.B. BAŠAGIĆ"	23
33.	OMŠ "AVDO SMAJLOVIĆ"	9
UKUPNO		87
J) OPĆINA ZAVIDOVIĆI		
34.	DRUGA OSNOVNA ŠKOLA	16
35.	OŠ "GOSTOVIĆ"	12,5
36.	OŠ "HAJDEROVIĆI"	9
37.	OŠ "KOVAČI"	7
38.	PRVA OSNOVNA ŠKOLA	14
39.	OŠ "VOZUČA"	6
UKUPNO		64,5
K) OPĆINA ZENICA		
40.	OŠ "A. MURADBEGOVIĆ"	5
41.	OŠ "ALEKSA ŠANTIĆ"	14
42.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	9
43.	OŠ " ARNAUTI"	1,5
44.	OŠ "ČAMIL SIJARIĆ"	18
45.	OŠ "EDHEM MULABDIĆ"	10
46.	OŠ "ENVER ČOLAKOVIĆ"	9
47.	OŠ "HAMZA HUMO"	8
48.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	11
49.	OŠ "MAK DIZDAR"	14
50.	OŠ "MEŠA SELIMOVIĆ"	13,5
51.	OŠ "MIROSLAV KRLEŽA"	9
52.	OŠ "MUSA ČAZIM ČATIĆ"	9,5
53.	OŠ "SKENDER KULENOVIĆ"	19
54.	KŠC "SVETI PAVAO" OŠ	10
55.	OŠ "VLADIMIR NAZOR"	1
56.	OSNOVNA SPEC. ŠKOLA	8
57.	OSNOVNA MUZ. ŠKOLA	-
UKUPNO		162,5
UKUPNO A+B+C+...+K		639⁷

Tabela 17: Broj potrebnih izvršilaca u školskoj 2012/2013. godini na osnovnu odobrenih saglasnosti MONKS ZDK za raspisivanje konkursa

⁷ Broj 639 ne podrazumijeva angažiranje 639 uposlenika na punu nastavnu normu, većim dijelom se radi o izvršiocima koji trebaju biti angažirani na pola nastavne norme ili njihov angažman uključuje broj sati koji je manji i od pola nastavne norme.

3. NASTAVNI PLANOVI I PROGRAMI

3.1. Nastavni planovi i okvirni programi redovnim osnovnim školama

Sadržaj obrazovanja u nastavi propisuje se nastavnim planom i programom. Nastavni plan i program sadržava ciljeve, zadatke i obrazovni sadržaj, sedmični i godišnji broj sati i druge oblike obrazovnog rada kao i način i oblik izvođenja. Nastavni planovi i programi su važni školski dokumenti jer se na njima temelji cjelokupni nastavni rad. Budući da postoji veoma razgranat sistem školovanja i različiti tipovi škola, postoje i različite vrste nastavnih planova i programa.⁸

U **redovnim osnovnim školama** primjenjuju se sljedeći nastavni planovi i okvirni programi koji su doneseni sukcesivno po razredima:

- Nastavni plan i okvirni program od I do III razreda: odluka broj 10-1-38-14476-2/10 od 09.06.2010. godine,
- Nastavni plan i okvirni program za IV razred: odluka broj 10-1-38-19301/07 od 22.08.2007. godine,
- Nastavni plan i okvirni program za V razred: odluka broj 10-38-2385/08 od 13.06.2008. godine,
- Nastavni plan i okvirni program za VI razred: odluka broj 10-38-15682/09 od 12.06.2009. godine,
- Nastavni plan i okvirni program za VII razred: odluka broj 10-38-15682-1/10 od 09.06.2010. godine,
- Nastavni plan i okvirni program za VIII i IX razred: odluka 10-1-38-30881-2/10 od 23.12.2012. godina.

Za realizaciju **izborne nastave** primjenjuju se nastavni planovi i programi iz nastavnih predmeta Islamska vjeronauka, Katolički vjeronauk i Pravoslavna vjeronauka kao i Nastavni plan i okvirni program Kultura i zajednica od I do IX razreda (mart 2012.godina) koji je donijelo MONKS Zeničko-dobojskog kantona i koji je u upotrebi od školske 2012/2013. godine.

U odjeljenjima **paralelne osnovne škole** (muzičke) u JU OŠ "Rešad Kadić" Tešanj, JU OŠ "Maglaj" Maglaj i JU OŠ "Vareš" Vareš, nastava se realizira prema:

- Nastavni plan i program za osnovnu muzičku školu donesenom od strane MONKS Zeničko dobojskog kantona 2000. godine.

U **specijalnim odjeljenjima** pri redovnim osnovnim školama nastavni proces se realizira prema:

- Nastavni plan i program za specijalne osnovne škole od 1995/1996. godine donesenim od strane MONKS Zeničko-dobojskog kantona, a koji je preuzet od strane Federalnog ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport br. UP-I-03-61-859/94.

U Katoličkom školskom centru "Sveti Pavao" Zenica- Osnovna škola u primjeni je revidirani Nastavni plan i program Sustava Katoličkih škola za Europu iz 2010. godine. Nastava u ovoj osnovnoj školi se izvodi na hrvatskom jeziku.

U Međunarodnoj osnovnoj školi Zenica i POŠ "Hasan Kjačija Pruščak" Zenica primjenjuju se nastavni planovi i programi koji su odobreni od strane MONKS Zeničko-dobojskog kantona u skladu sa članom 8. Zakona o osnovnoj školi i isti sadrže zajedničke jezgre nastavnih planova i programa koji se primjenjuju na području Zeničko-dobojskog kantona.

⁸ Poljak, V. (1988). Didaktika. Zagreb:Školska knjiga

Nastava u redovnim osnovnim školama se izvodi na jezicima konstitutivnih naroda u BiH. Osnovne škole u kojima se primjenjuju nastavni planovi i programi na dva jezika su : JU OŠ "Vareš" Vareš, JU OŠ "1. mart" Tešanj, JU OŠ Ivana fra Frane Jukića Usora, JU OŠ "Novi Šeher" Maglaj". U KŠC "Sveti Pavao" Zenica nastava se izvodi samo na hrvatskom jeziku.

3.2. Nastavni planovi i programi za paralelne osnovne škole

U paralelnim osnovnim školama (muzička, baletska) i paralelnim odjeljenjima pri redovnim osnovnim školama, primjenjuju se sljedeći nastavni planovi i programi:

- Nastavni plan i program za osnovnu muzičku školu donesenom od strane MONKS Zeničko dobojskog kantona 2000. godine.
- Nastavni plan i program za osnovnu baletsku školu koji je preuzet od strane Kantona Sarajevo rješenjem br. 10-1-38-293851-1/08 od 02.10.2008. godine i primjenjuje se u Privatnoj osnovnoj muzičkoj i baletskoj školi "Amadeus" u Zenici.

3.3. Nastavni plan i program za osnovne specijalne škole

U specijalnoj osnovnoj školi i specijalnim odjeljenjima pri redovnim osnovnim školama, primjenjuje se:

- Nastavni plan i program za specijalne osnovne škole od 1995/1996. godine donesenim od strane MONKS Zeničko-dobojskog kantona, a koji je preuzet od strane Federalnog ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport br. UP-I-03-61-859/94.

4. USPJEH UČENIKA U UČENJU I VLADANJU

4.1. Uspjeh učenika u učenju

Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona svake godine svojim Programom rada ima predviđenu izradu Analize uspjeha učenika u učenju i vladanju na kraju školske godine. S obzirom da je za ovu godinu planirana izrada ove analize u mjesecu novembru, nakon dostave Izvještaja škola o uspjehu učenika u učenju i vladanju (obrazac OŠ6) i konačne izrade baze podataka iz Godišnjih programa rada osnovnih škola, ovom informacijom ćemo prikazati pokazatelje za školsku 2010/2011. godinu sa pokazateljima vezanim za uspjeh učenika u učenju i vladanju, izostancima i srednjom ocjenom prolaznosti.

U školskoj 2010/2011. godini u Zeničko-dobojskom kantonu, redovnu osnovnu školu pohađalo je ukupno 35750 učenika od čega je 18393 dječaka i 17357 djevojčica, a prosječan broj učenika u odjeljenju na nivou Kantona iznosio je 22,40.

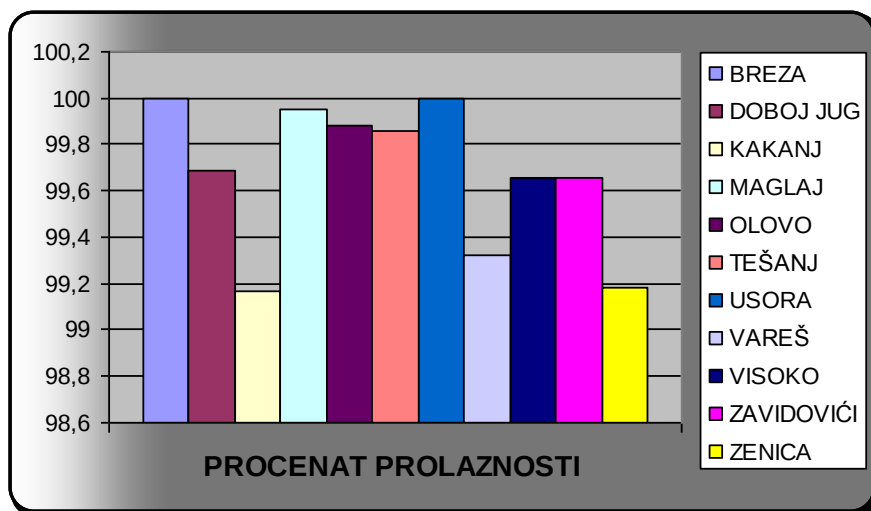
Podaci iz analize uspjeha u učenju prikazani su za 28656 učenika od III do VIII koji se ocjenjuju brojačno, a uspjeh u vladanju je prikazan za sve učenike od I do VIII razreda osnovne škole.

Ocjenjivanje vladanja učenika od I do VIII razreda izvodi se opisno, tako da su predmetom analize bile ocjene iz vladanja svih 35750 učenika redovnih osnovnih škola. Zbog prirode obrazovanja i specifičnosti realizacije nastavnih planova i okvirnih programa, podaci iz analize uspjeha u učenju i vladanju paralelnih osnovnih škola (muzičkih i baletskih škola) i Osnovne specijalne škole u Zenici, prikazani su posebno.

Uspjeh redovnih osnovnih škola u učenju na kraju školske 2010/2011. godine

Procenat prolaznosti po općinama u Zeničko-dobojskom kantonu izgleda ovako:

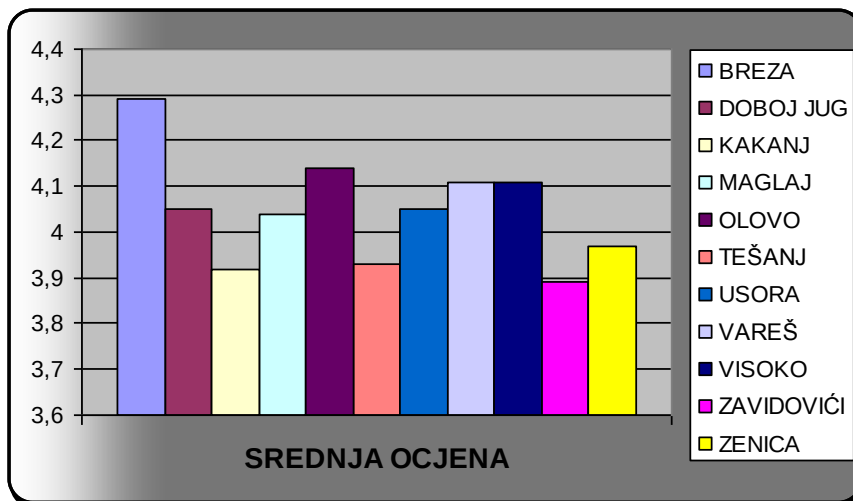
općina Breza – 100%, općina Usora – 100%, općina Maglaj – 99,95%, općina Olovo – 99,88%, općina Tešanj – 99,86%, općina Doboj Jug – 99,69%, općina Visoko – 99,66%, općina Zavidovići – 99,66%, općina Vareš – 99,32%, općina Zenica – 99,18% i općina Kakanj – 97,17%. Procenat prolaznosti na nivou Zeničko-dobojskog kantona (55 redovnih osnovnih škola u 11 općina) iznosi **99,51%**.

Grafikon broj 6: Procenat prolaznosti po općinama

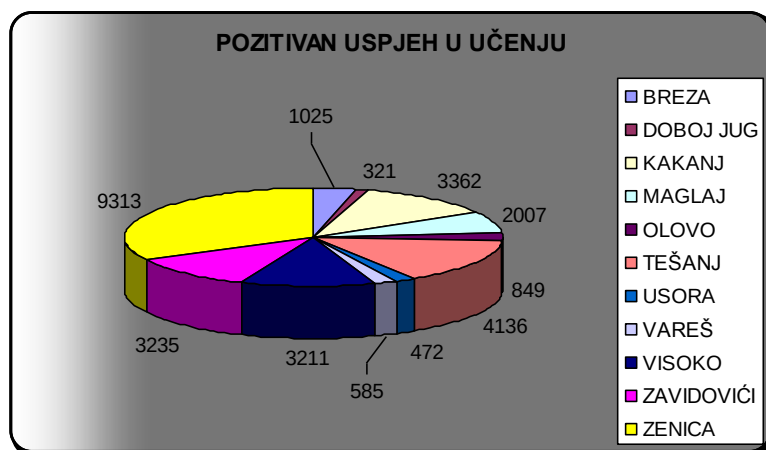
Škole u Zeničko-dobojskom kantonu u kojima je postignuta prolaznost 100% su: OŠ „Safvet-beg Bašagić“ i OŠ „Enver Čolaković“ u općini Breza; OŠ „Omer Mušić“ u općini Kakanj; Prva osnovna škola i OŠ „Maglaj“ u općini Maglaj; OŠ „Hasan Kikić“ u općini Olovo; OŠ „1. mart“, OŠ „Abdulvehab Ilhamija“, OŠ „Rešad Kadić“, OŠ „Mustafa Mulić“, OŠ „Huso Hodžić“ u općini Tešanj; OŠ „Ivana Fra Frane Jukića“ u Usori; OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ i OŠ „Alija Nametak“ u općini Visoko; OŠ „Hajderović“ i OŠ „Vozuća“ u općini Zavidovići; te OŠ „Mak Dizdar“, OŠ „Meša Selimović“, OŠ „Hamza Humo“ i Međunarodna osnovna škola u općini Zenica. Dakle 20 osnovnih škola je postiglo procenat prolaznosti od 100%.

Od ukupnog broja učenika koji se ocjenjuju (**28656 učenika od III do VIII razreda**), pozitivan uspjeh je ostvarilo **28516** učenika ili **99,51%**, **136** učenika ili **0,48%** nije s uspjehom završilo razred u školskoj 2010/2011. godini (87 učenika sa jednom ili više negativnih ocjena ili 0,30% i 49 neocijenjenih učenika ili 0,17), a **4** učenika ili **0,01%** su prevedena u viši razred u skladu sa Zakonom o osnovnoj školi. Srednja ocjena uspjeha učenika u učenju na nivou Kantona je **4,05**, što je za 0,03 više u odnosu na školsku 2009/2010. godinu, kada je srednja ocjena iznosila **4,02**.

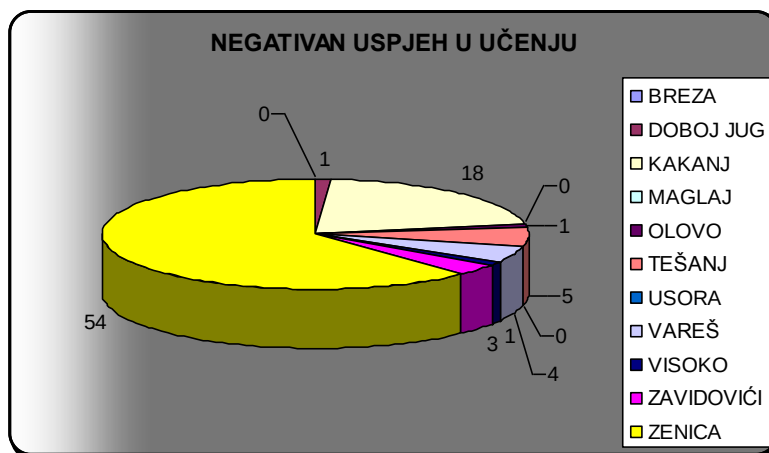

Grafikon broj 7: Srednja ocjena uspjeha u učenju po općinama

Na nivou 11 općina **najveću srednju ocjenu** 4,29 ima općina Breza, potom slijedi općina Olovo 4,11, općine Vareš i Visoko 4,11, općine Doboj Jug i Usora 4,05 itd. **Najmanju srednju ocjenu** ostvarile su škole sa područja općine Zavidovići, tj. srednja ocjena na nivou ove općine iznosi 3,89. Na nivou 55 osnovnih škola, njih **28 ima srednju ocjenu veću od 4,00**. Najveću srednju ocjenu u učenju postigli su učenici Međunarodne osnovne škole Zenica – 4,87, zatim slijede OŠ „Safvet-beg Bašagić“ Visoko – 4,34, OŠ „Enver Čolaković“ Breza – 4,31, OŠ „Safvet-beg Bašagić“ Breza – 4,27, OŠ „Huso Hodžić“ Tešanj – 4,19, OŠ „Meša Selimović“ Zenica i OŠ „Hasan Kikić“ Olovo – 4,17 itd. Najnižu srednju ocjenu u učenju ostvarili su učenici OŠ „Aleksa Šantić“ Zenica – 3,57, a zatim slijede OŠ „Ahmed Muradbegović“ Kakanj – 3,65, OŠ „Ahmed Muradbegović“ Zenica – 3,66, OŠ „Čamil Sijarić“ Zenica – 3,70 itd. Nedovoljan uspjeh u učenju u školskoj 2010/2011. godini imala je 87 učenika ili 0,30%. Na nivou 11 općina Zeničko-dobojskog kantona, općina Vareš ima najveći procenat učenika sa nedovoljnim uspjehom (0,68%), zatim slijede općina Zenica (0,58%), općina Kakanj (0,53%), općina Doboj Jug (0,31%), općina Tešanj (0,12%), općina Olovo (0,11%), općina Zavidovići (0,09%), općina Maglaj (0,05%), općina Visoko (0,03%), a u školama u općinama Breza i Usora nema učenika sa nedovoljnim uspjehom. Na nivou Kantona 49 učenika ili 0,17% je neocijenjeno. Procentualno najveći broj neocijenjenih učenika je u općini Kakanj (0,30%), a zatim slijede općina Visoko (0,25%), općina Zenica (0,22%), općina Zavidovići (0,20%), općina Maglaj (0,05%), općina Tešanj (0,02%), a u općinama Breza, Doboj Jug, Olovo, Usora, Vareš nema neocijenjenih učenika. Na nivou Kantona, 4 učenika ili 0,01, su prevedena u viši razred prema Zakonu o osnovnoj školi.

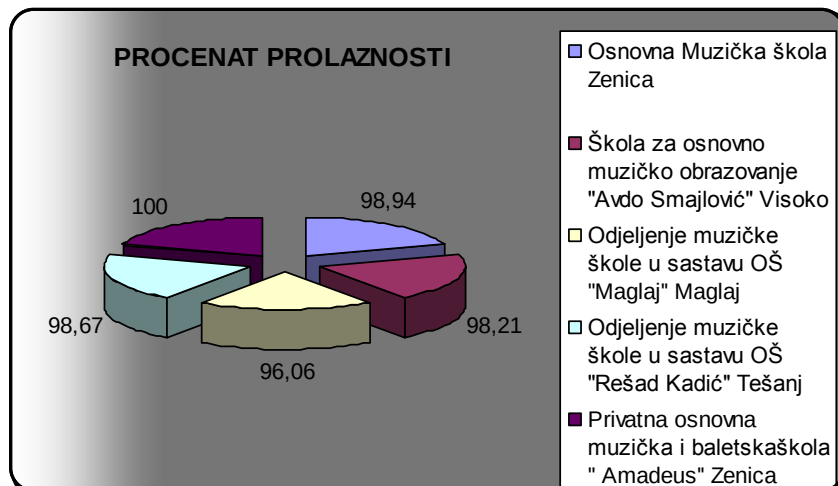
Grafikon broj 8: Broj učenika koji su postigli pozitivan uspjeh

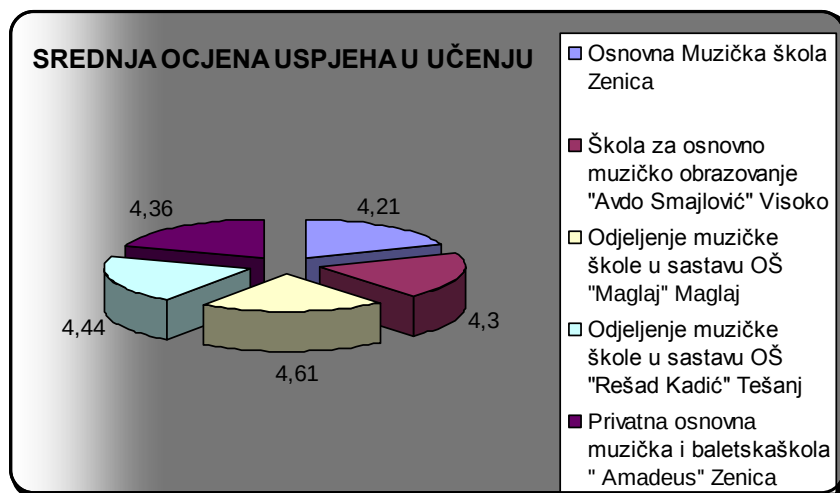
Grafikon broj 9: Broj učenika koji su postigli negativan uspjeh

Uspjeh osnovnih muzičkih škola u učenju na kraju školske 2010/2011. godine

Najbolji procenat prolaznosti (100%), postigla je Privatna osnovna muzička i baletska škola „Amadeus“ Zenica. Najvišu srednju ocjenu ostvarili su učenici odjeljenja muzičke škole u sastavu OŠ „Maglaj“ u Maglaju (4,61), a zatim slijede odjeljenje muzičke škole u sastavu OŠ „Rešad Kadić“ u Tešnju (4,44), POMIBŠ „Amadeus“ u Zenici (4,36), ŠOMO „Avdo Smajlović“ Visoko (4,30) i Osnovna muzička škola u Zenici (4,21).

Grafikon broj 10: Procenat prolaznosti u osnovnim muzičkim školama

Grafikon broj 11: Srednja ocjena uspjeha u učenju učenika muzičkih škola

Uspjeh u učenju Privatne osnovne muzičke i baletske škole "Amadeus" Zenica –BALETSKA ŠKOLA – na kraju školske 2010/2011. godine

Svi učenici u Privatnoj osnovnoj muzičkoj i baletskoj školi „Amadeus“ u Zenici (13), postigli su pozitivan uspjeh. Procenat prolaznosti je 100%, a srednja ocjena uspjeha u učenju iznosi 4,23.

Uspjeh u učenju Osnovne specijalne škole Zenica na kraju školske 2010/2011. godine

U Osnovnoj specijalnoj školi Zenica 22 učenika (91,67%) su postigla pozitivan uspjeh, a 2 učenika (8,33%) nisu s uspjehom završila razred u školskoj 2010/2011. godini. Procenat prolaznosti je 91,67%, a srednja ocjena uspjeha u učenju iznosi 3,46.

Srednja ocjena u učenju u redovnim osnovnim školama iznosi 4,05 što je za 0,03 više u odnosu na prethodnu školsku godinu kada je iznosila 4,02. Trend povećanja srednje ocjene u učenju je prisutan u posljednjih pet godina. Upoređujući analize uspjeha od školske 2006/2007. godine zaključno sa analizom za školsku 2010/2011. godinu, može se uočiti da je srednja ocjena u učenju povećana za **0,11**.

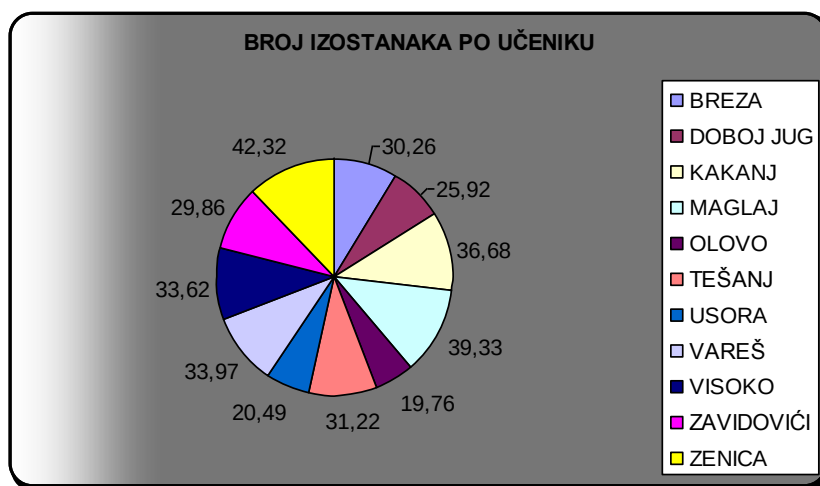
Broj učenika koji imaju odličan, vrlo dobar i dobar uspjeh u redovnim osnovnim školama je približno ujednačen i kreće se **od 30% do 37%**, a broj učenika sa dovoljnim uspjehom iznosi samo **6%**. 129 učenika 0,36% nije s uspjehom završilo razred u školskoj 2010/2011. godini, od čega je 49 (0,13%) neocijenjenih učenika.

4.2. Uspjeh učenika u vladanju

Uspjeh učenika redovnih škola u vladanju na kraju školske 2010/2011. godine

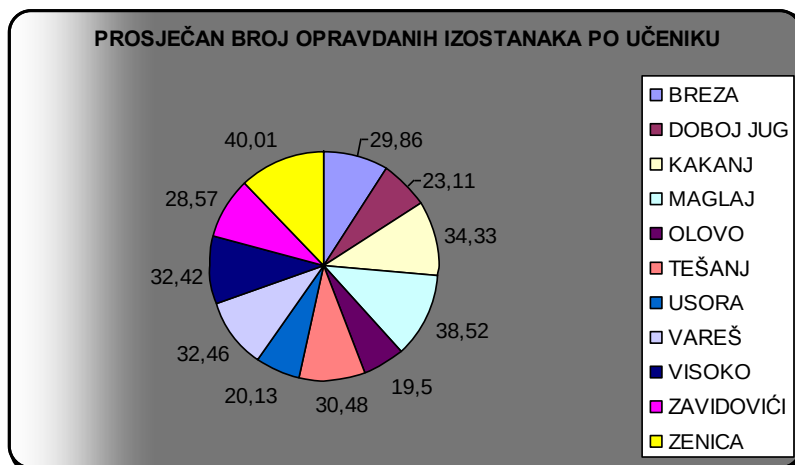
Najveći procenat učenika sa primjernim vladanjem imaju škole iz općina Maglaj (98,43%) i Olovo (98,30%), a procentualno **najveći broj učenika sa smanjenim vladanjem** imaju škole iz općine Vareš (8,6%). U ovoj općini je i najveći procenat učenika sa lošim vladanjem (1,39%), a slijede općine Doboju (0,45%) i Zenica (0,25%).

U toku školske 2010/2011. godine učenici su imali ukupno **1.279.563** izostanaka, što je značajan broj u odnosu na relativno visoke postignute rezultate u učenju, što navodi na potrebu detaljnije analize uzroka ovako velikog broja izostanaka. Ova analiza bi trebala da se provede na sastancima stručnih organa škola, vijećima učenika i roditelja, kao i u samim odjeljenjskim zajednicama. **Prosječan broj izostanaka po učeniku iznosi 31,16**, i manji je za **0,20** u odnosu na prethodnu školsku godinu, kada je taj broj iznosio **31,36**. **Od toga je prosječan broj opravdanih izostanaka po učeniku 29,95, a prosječan broj neopravdanih izostanaka je 1,21.**

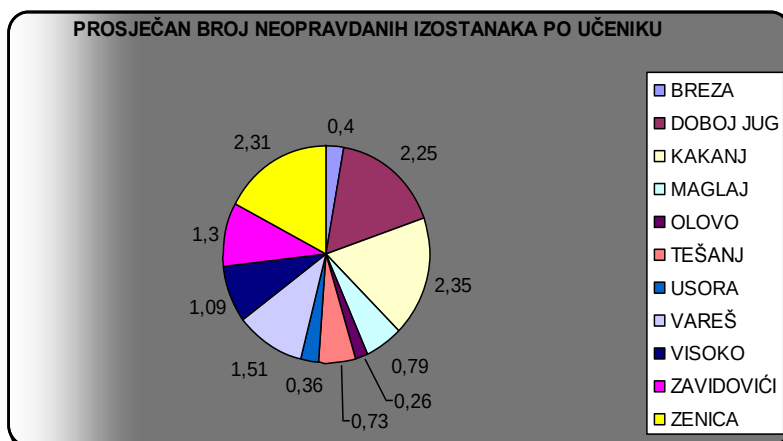
Grafikon broj 12: Broj izostanaka po učeniku

Najveći prosječan broj izostanaka imaju škole sa područja općine Zenica (42,32), Maglaj (39,33) i Kakanj (36,68), a najmanji broj škole sa područja općine Olovo (19,76) i Usora (20,49). Daleko najveći broj izostanaka po učeniku imaju OŠ „Hasan Kikić“ Zenica (63,70) i OŠ „Alija Nametak“ Zenica (63,10), a najmanji broj izostanaka po učeniku imaju OŠ „Hasan Kikić“ Olovo (19,24) i OŠ „Edhem Mulabdić“ Zenica (19,48).

Grafikon broj 13: Prosječan broj opravdanih izostanaka po učeniku

Najveći prosječan broj opravdanih izostanaka imaju škole sa područja općine Zenica (40,01), Maglaj (38,52), a najmanji broj škole sa područja općine Olovo (19,50) i Usora (20,13). Najveći broj opravdanih izostanaka po učeniku ima OŠ „Hasan Kikić“ Zenica (60,80), a najmanji broj opravdanih izostanaka po učeniku ima OŠ „Edhem Mulabdić“ Zenica (18,57).

Grafikon broj 14: Prosječan broj neopravdanih izostanaka po učeniku

Zanimljivi su podaci koji se odnose na neopravdane izostanke učenika, jer prosječan broj ovih izostanaka po učeniku varira od 2,35 u školama u općini Kakanj do samo 0,26 u općini Olovo. Škola sa najmanjim brojem neopravdanih izostanaka je OŠ „Mustafa Mulić” Tešanj, gdje su učenici napravili samo 15 neopravdanih izostanaka (0,03 po učeniku). Škola sa najvećim broj neopravdanih izostanaka po učeniku je OŠ “Ahmed Muradbegović” Zenica (7,13 izostanka po učeniku), a slijede OŠ “Mula Mustafa Bašeskija” Kakanj sa 5,74 neopravdana izostanka po učeniku i OŠ “Skender Kulenović” Zenica sa 4,29 neopravdanih izostanaka po učeniku.

Uspjeh učenika paralelnih osnovnih škola u vladanju u školskoj 2010/2011. godini

Od ukupnog broja učenika koji su pohađali muzičke osnovne škole (826), njih 786 ili 95,16% ima primjerno vladanje, 18 ili 2,18% vrlo dobro vladanje, 13 ili 1,57% dobro vladanje, zadovoljava 3 ili 0,36%, loše vladanje 1 ili 0,12%, neocijenjenih učenika je 5 ili 0,61%. Ukupan broj izostanaka u muzičkim osnovnim školama je 5210, od čega je 4403 opravdanih i 807 neopravdanih izostanaka. Prosječan broj izostanaka po učeniku je 7,52. U paralelnoj baletskoj školi Privatne osnovne muzičke i baletske škole "Amadeus" iz Zenice, svih 13 učenika ima primjerno vladanje (100%), a u toku godine napravile su 150 opravdanih izostanaka što po učeniku iznosi 11,54.

Uspjeh učenika osnovne specijalne škole u vladanju u školskoj 2010/2011. godini

Od ukupnog broja učenika 24, 19 učenika ima primjerno vladanje (79,17%), 1 učenik ima vrlo dobro vladanje (1,47%), 1 dobro vladanje ili 1,47, 3 učenika imaju loše vladanje ili 12,50%. Broj izostanaka iznosi 2676 od čega je 2329 opravdanih izostanaka i 347 neopravdanih izostanaka, a prosječan broj izostanaka po učeniku iznosi 111,5.

5. STRUČNO USAVRŠAVANJE I EVALUACIJA RADA NASTAVNIKA, STRUČNIH SARADNIKA I MENADŽMENTA U OSNOVNIM ŠKOLAMA

Prema Pravilniku o polaganju stručnog ispita i stručnom usavršavanju nastavnika, stručnih saradnika i saradnika u osnovnim školama, nastavnici, stručni saradnici i saradnici su obavezni da se stručno usavršavaju. Razlikujemo dva oblika usavršavanja: individualno i kolektivno. Pedagoški zavod Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona je upravna organizacija u sastavu MONKS Zeničko-dobojskog kantona koja u okviru svoje djelatnosti obavlja i kolektivne oblike stručnog usavršavanja uposlenika u osnovnim, srednjim školama i predškolskim ustanovama. Razlikujemo formalno obrazovanje, neformalno i informalno obrazovanje.

Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona kontinuirano pruža usluge neformalnog obrazovanja, a nastavnici individualno rade na svom stručnom usavršavanju kroz formalno i informalno obrazovanje. Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona minimalno dva puta godišnje organizira seminare za nastavnike, stručne saradnike i menadžment u osnovnim školama, koji proizilaze iz redovnog programa aktivnosti, a ali podržava i usavršavanja koje organiziraju nevladine organizacije kroz različite projektne aktivnosti za koje je dobijena saglasnost MONKS Zeničko-dobojskog kantona.

U školskoj 2011/2012. godini, u mjesecu aprilu, upriličen je seminar za direktore svih osnovnih i srednjih škola sa područja Zeničko-dobojskog kantona. Ovo je bila prilika da se prezentiraju aktivnosti i rezultati rada Pedagoškog zavoda i škola kada je u pitanju realizacija projekta "Obrazovanje za socijalnu koheziju i BiH na putu ka EU". Također su prezentirani rezultati rada koji proističu iz redovnih aktivnosti Pedagoškog zavoda Zenica.

Teme seminar sa direktorima odgojno-obrazovnih ustanova bile su:

1. Predstavljanje rezultata Projekta i predstojećih aktivnosti
2. Analiza uspjeha učenika osnovnih škola u učenju i vladanju;
3. Analiza uspjeha učenika srednjih škola u učenju i vladanju;
4. Akcijsko istraživanje o promijenjenoj ulozi učenika i nastavnika
5. Fenomen privatnog podučavanja u BiH
6. Izrada GPR-a škola

Seminaru su prisustvovala **54** direktora osnovnih škola.

R.br.	Predmet	Tema	Broj nastavnika
1.	Razredna nastava	1. Igrolike aktivnosti u početnoj nastavi matematike	119 nastavnika
2.	Muzička kultura/ Likovna kultura	Vrednovanje učeničkih postignuća	47 nastavnika
3.	B/H/S jezik i književnost	Bloomova taksonomija obrazovnih ciljeva, određivanje i ocjenjivanje učeničkih postignuća	35 nastavnika
4.	Tjelesni i zdravstveni odgoj	Vrednovanje učeničkih postignuća u nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja	61 nastavnik
5.	Matematika	Kvalitetna praksa i kako je definisati, Okruženje za učenje	40 nastavnika
Ukupno:			302 nastavnika

Tabela 18: Pregled seminara i broja učesnika seminara, januar 2012. godina

U okviru projekta "Obrazovanje za socijalnu koheziju i BiH na putu ka EU", koji se realizira u partnerstvu sa Save the Children Norway, u školskoj 2011/2012. godini organizirano je 9 obuka iz "Obrazovanja za društvenu pravdu" koju su prošle **162** osobe, kao i 6 obuka iz "Socijalne kohezije" koje je prošlo **108** osoba. U okviru redovnih aktivnosti realizirani su seminari za nastavnike osnovnih škola što je prikazano u tabeli 18. U saradnji sa OSCE Mission to BiH realizirana je trodnevna obuka za **65** nastavnika koji će izvoditi nastavu iz predmeta Kultura i zajednica u školskoj 2012/2013. godini.

Stručno usavršavanje nastavnika je sastavni dio elemenata Metodologije praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja rada nastavnika, stručnih saradnika, saradnika i menadžmenta škole. U augustu mjesecu 2012. godine završen je četverogodišnji ciklus ocjenjivanja nastavnika i stručnih saradnika u skladu sa važećim Pravilnikom i Zakonom o osnovnoj školi. Praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju rada nastavnika i stručnih saradnika u četverogodišnjem ciklusu od školske 2008/2009. do kraja školske 2011/2012. godine, u skladu sa članom 2. Pravilnika o praćenju i vrednovanju rada i sticanju zvanja nastavnika, stručnih saradnika i saradnika u osnovnim i srednjim školama ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br. 13/08), bili su obuhvaćeni nastavnici i stručni saradnici koji su do 01.09.2008. godine imali manje od 37 godina radnog staža, odnosno oni koji do navedenog datuma imali 1 (jednu) godinu radnog staža nakon položenog stručnog ispita za samostalan odgojno-obrazovni rad.

U prvom četverogodišnjem ciklusu ocjenjivanja od školske 2008/09. do 2011/2012. godine praćenjem, vrednovanjem i ocjenjivanjem su bili obuhvaćeni nastavnici i stručni saradnici iz **59** osnovnih škola Broj nastavnika koji podliježu ocjenjivanju, i koji je bilo potrebno posjetiti od strane Pedagoškog zavoda i evaluirati njihov rad, utvrđen je na osnovu podataka iz GPPR-a škola, uz naknadno usaglašavanje škole i stručnog savjetnika za oblast obrazovanja koji je ovlašten za pojedini nastavni predmet.

Osnovne škole (nastavnici i stručni saradnici)	Broj posjećenih nastavnika i stručnih saradnika
Pedagozi	58
Razredna nastava	791
BHS jezik	130
Engleski jezik	42
Njemački jezik	12
Historija/povijest	57
Geografija/zemljopis	44
Islamska vjeronauka	116
Katolički vjeronauk	1
Građansko obrazovanje	1
Matematika	128
Fizika	19
Biologija	13
Hemija/kemija	78
Informatika	8
Muzička /glazbena/ kultura	34
Likovna kultura	26
Tjelesni i zdravstveni odgoj	56
Tehnički/a odgoj/kultura	39
Osnovi tehnike	6
Stručni predmeti u osnovnim muzičkim školama	33
Ukupno za osnovne škole:	1695

Tabela 19: Pregled posjećenih nastavnika i stručnih saradnika u osnovnim školama

6. UPIS UČENIKA U PRVI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

Obavezno obrazovanje počinje u kalendarskoj godini u kojoj dijete do 1. marta navršava 5 godina i 6 mjeseci života i traje bez prekida tokom perioda koji ne može biti kraći od devet godina, osim u slučajevima utvrđenim ovim zakonom. Roditelj ili staratelj može zatražiti ranije pohađanje osnovne škole samo ako je dijete spremno i pripremljeno za pohađanje prvog razreda, pod uslovom da do kraja kalendarske godine navršava šest godina života.⁹

U školskoj 2012/2013. godini, u prvi razred osnovne škole, upisana su djeca rođena kalendarske 2006. godine, ali i manji dio djece rođene 2007. godine. Iz tabele 15. može se uočiti da je broj djece dorašle za upis u prvi razred osnovne škole za tekuću školsku godinu manji za 70, ukoliko idemo sa pretpostavkom da su sva djeca rođena na području ZDK upisana u osnovne škole na području ZDK. Broj djece za narednu školsku godinu je veći za 282. Od ukupnog broja djece koja su rođena 2007. godine, njih **1481** je uključeno u neki vid predškolskog odgoja i obrazovanja u 20 predškolskih ustanova na području Zeničko-dobojskog kantona. Stupanjem na snagu Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, predviđeno je pohađanje programa obaveznih 150 sati predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu. Ovaj program bi se trebao realizirati za svu djecu od mjeseca marta 2013. godine. Broj djece koja pohađaju program u godini pred polazak u školu u sklopu cjelovitog razvojnog programa je **385** što je **10,02%** u odnosu na broj djece koja su rođena 2007. godine. Ova djeca će naredne godine biti upisana u 1. razred osnovne škole, a podaci su prikazani u tabeli 21.

⁹ Član 2 Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona" br. 5/04, 20/07,9/11)

Općina	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Breza	117	115	116	138	121
Doboj-jug	53	49	59	59	44
Kakanj	443	444	405	493	431
Maglaj	255	225	227	221	224
Olovo	114	101	121	120	106
Tešanj	541	502	509	587	534
Usora	21	37	39	26	31
Vareš	80	73	68	80	78
Visoko	454	441	490	505	484
Zavidovići	393	373	399	414	476
Zenica	1105	1159	1155	1286	1337
Žepče	336	323	329	324	320
UKUPNO:	3912	3842	3917	4253	4186

Tabela 20: Podaci o broju rođene djece na području Zeničko-dobojskog kantona¹⁰

Općina	Naziv predškolske ustanove (ustanove u državnoj i ustanove u privatnoj svojini)	Ukupan broj djece u 2012/2013. godini	Broj djece koja će u 2013. godini imati pet godina
Zenica	1. JU za predškolski odgoj i obrazovanje	423	70
	2. PPU „Sindibad“	30	6
	3. Predškolska ustanova „Alem“	30	15
	4. Predškolska ustanova „Mala kreativna škola“	83	26
	5. Privatna predškolska ustanova „Bambi“	80	30
	6. Privatna predškolska ustanova jaslice-vrtić „Pupoljak“	15	7
	7. Predškolska ustanova „Bubamara“	30	10
Ukupno		691	164
Kakanj	1. Javna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“	130	45
	2. Privatna predškolska ustanova „Zvezdica“	43	20
Ukupno		173	65
Visoko	1. Javna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje Visoko	176	40
	Ukupno	176	40
Breza	1. Javna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Umihana Čuvidina“, Breza	45	12
	Ukupno	45	12
Vareš	1. Dječije obdanište „Vareš“, Vareš	23	5
	Ukupno	23	5
Zavidovići	1. Javna ustanova „Gradski dječiji vrtić“, Zavidovići	110	20
	Ukupno	110	20
Maglaj	1. Javna ustanova „Dječiji vrtić“, Maglaj	70	20
	Ukupno	70	20
Doboj-Jug	-	-	-
Ukupno		-	-
Tešanj	1. Predškolska ustanova „Obdanište“, Tešanj	22	6
	2. Privatna predškolska ustanova „Blizanci“, Tešanj	50	20
	3. Privatna predškolska ustanova-jaslice-vrtić „Cvijetić“, Tešanj	38	15
Ukupno		110	41

¹⁰ Podaci preuzeti od strane Federalnog zavoda za statistiku, Služba za područje Zeničko-dobojskog kantona sa sjedištem u Zenici (2011. godina)

Žepče	1. Privatna predškolska ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mumi“, Žepče	20	3
	2. Dječiji vrtić „Don Ivica Čondrić“, Žepče	63	15
Ukupno		83	18
Ukupno u Zeničko-dobojskom kantonu:		1481	385

Tabela 21: Brojnost odgojnih grupa u predškolskim ustanovama na području Zeničko-dobojskog kantona u školskoj 2012/2013. godini s posebnim osvrtom na grupe djece u godini pred polazak u školu

7. OBRAZOVANJE ODRASLIH

7.1. Vanredno završavanje osnovne škole

Obrazovanje odraslih organizira se u određenim predmetima, koji su potrebni za njihov profesionalni i lični razvoj. Nastavni plan i program za odrasle sadržava ciljeve, zadatke i obrazovni sadržaj, sedmični i godišnji broj sati i druge oblike obrazovnog rada kao i način i oblik izvođenja. Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona određuje u svakoj općini po jednu školu koja realizira program obrazovanja odraslih, tj. vanrednog završavanja osnovne škole. Osnovne škole u kojima se realizira program obrazovanja odraslih su: JU OŠ "Safvet-beg Bašagić" Breza, JU OŠ "Vareš" Vareš, JU OŠ "Hasan Kikić" Olovo, JU OŠ "Kulin ban" Visoko, JU OŠ "Hamdija Kreševljaković" Kakanj, JU OŠ "Musa Ćazim Ćatić" Zenica, JU Prva osnovna škola Maglaj, JU OŠ "Kovači" Zavidovići i JU OŠ "Rešad Kadić" Tešanj.

R.br.	Općina	Broj kandidata koji su vanredno završili osnovnu školu
1.	BREZA	5
2.	DOBOJ JUG	0
3.	KAKANJ	11
4.	MAGLAJ	3
5.	OLOVO	0
6.	TEŠANJ	0
7.	USORA	0
8.	VAREŠ	0
9.	VISOKO	1
10.	ZAVIDOVIĆI	5
11.	ZENICA	47
UKUPNO:		72

Tabela 22: Broj kandidata koji su vanredno završili osnovnu školu u školskoj 2011/2012. godini

8. OBRAZOVANJE NACIONALNIH MANJINA

....Jezik i kultura nacionalnih manjina koje žive u BiH poštivat će se u školi u najvećoj mjeri u kojoj je to izvodljivo, a u skladu s Okvirnom konvencijom o zaštiti prava nacionalnih manjina. Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport (u daljem tekstu: Ministarstvo) će ustanoviti nastavni plan i program koji će odgovarati potrebama date nacionalne manjine, a koji uključuje jezik, književnost, historiju i kulturu te manjine, kao dodatnu nastavu.¹¹

*Kada u osnovnoj školi ima učenika pripadnika jedne nacionalne manjine koji žele pohađati nastavu iz svog maternjeg jezika za njih se u školi organizira i nastava maternjeg jezika. Nastavnik koji izvodi nastavu iz maternjeg jezika učenika pripadnika nacionalne manjine, treba da ima odgovarajuće znanje datog jezika kojim se osigurava da ga može predavati uz odgovarajući standard. U osnovnoj školi u kojoj se obrazuju učenici samo jedne nacionalne manjine, cjelokupna nastava se izvodi na jeziku te nacionalne manjine...*¹²

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona u periodu **školska 2005/2006. godina- školska 2011/2012. godina**, implementiralo je niz projekata pružanja podrške djeci romske populacije u cilju jednakog pristupa predškolskom odgoju i obrazovanju za svu djecu i završavanju redovne osnovne škole po skraćenom NPP-u odobrenom od strane MONKS-a ZDK.

U toku realizacije projekta "Osnovno pravo na obrazovanje", u 2008. godini u osnovnim školama, nastavu po Skraćenom NPP-u pohađao je 71 učenik. Razred su uspješno završila 64 učenika romske populacije, dok 7 njih nije imalo kompletnu dokumentaciju kao što je rodni list, svjedodžba ili učenička knjižica. Neposjedovanje navedene dokumentacije je problem koji je svakako otežavao implementaciju projekta, a prisutan je na prostorima BiH. U toku 2009. godine nastavu po Skraćenom NPP-u je pohađalo 68 polaznika, a njih 66 je uspješno završilo po dva razreda, što je značajno uticalo na stepen motivacije učenika i njihovih roditelja i svakako se pozitivno odrazilo na njihovu spremnost da i dalje budu sudionici ovog značajnog projekta. Većina učenika bili su učenici romske populacije. U toku 2010. godine razred je pohađalo i uspješno završilo 69 učenika, a u toku 2011. godine 55 učenika, od čega 40 učenika romske populacije, bilo je obuhvaćeno nastavom po Skraćenom NPP-u. Realizacija nastave po Skraćenom NPP-u u koju su uključeni učenici romske populacije odvija se i u toku 2012. godine i trenutno je pohađa cca. 50 učenika.

Ministarstvo je, počevši od školske 2005/2006. godine, obezbijedilo za svaku školsku godinu besplatne udžbenike za učenike romske populacije i za socijalno ugrožene učenike. U okviru pomenutog projekta Save the Children Norway je finansirao prijevoz za učenike koji stanuju dalje od škole u kojoj se realizirao projekat, a njihovi roditelji nisu bili u mogućnosti da snose troškove prijevoza i školskog pribora. Rezultat je odluka učenika i njihovih roditelja da nastave sa učešćem u ovom projektu. U toku 2011. godine u saradnji sa organizacijom Save the Children Norway izvršena je distribucija i podjela didaktičkog materijala namijenjena učenicima osnovnih škola našeg kantona, a koji su pripadnici romske populacije. Podijeljeno je ukupno 783 kompleta didaktičkog materijala (ruksaci, sveske, pernice, olovke, olovke u boji, plastelin) u školama sa područja općina Zenica, Kakanj, Zavidovići, Visoko i Maglaj. Materijal je podijeljen u saradnji Pedagoškog zavoda, menadžmenta osnovnih škola i organizacije Save the Children Norway.

¹¹ Član 3 Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br.5/04, 20/07,9/11)

¹² Član 4 Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br.5/04, 20/07,9/11)

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, u saradnju sa ministarstvima obrazovanja i pedagoškim zavodima, u martu 2011. godine pokrenulo je projekat „Poboljšanje pristupa predškolskom obrazovanju za djecu iz romskih zajednica“. Na području Zeničko-dobojskog kantona projektne aktivnosti su realizirane na sljedećim lokacijama i terminima:

- **OŠ“ Hasan Kikić“ Zenica,**
aktivnosti počele 16.05. i trajale do 16.06.2011. godine (12 djece)
- **OŠ“Edhem Mulabdić “ Zenica,**
aktivnosti počele 16.05. i trajale do 20.06.2011.godine (11 djece)
- **OŠ“Musa Ćazim Ćatić“ Visoko,**
aktivnosti počele 18.05. i trajale do 16.06.2011.godine (39 djece)
- **OŠ“Safvet-beg Bašagić“ Visoko,**
aktivnosti počele 16.05. i trajale do 16.06.2011. godine (12 djece)
- **OŠ“Hamdija Kreševljaković“ Kakanj,**
aktivnosti počele 16.05. i trajale do 17.06.2011. godine (25 djece)

9. INKLUZIVNO I INTERKULTURALNO OBRAZOVANJE

9.1. Inkluzivno obrazovanje

Osobe s teškoćama u razvoju dugi niz godina bile su institucionalizirane i marginalizirane u društvu. Razvojem svijesti društva o vrijednosti svakog pojedinca javlja se inkluzija kao pokret u okviru socijalnog modela. Inkluzija sama po sebi ne podrazumijeva izjednačavanje svih ljudi, već uvažavanje različitosti svakog pojedinca kojem pruža mogućnost odlučivanja o vlastitom životu i preuzimanja odgovornosti. Inkluzija je pojam koji se upotrebljava u edukacijskoj reformi i predstavlja odgovor škole na razmišljanja da svi učenici mogu učiti, uključujući i one s teškoćama u razvoju (Monahan & Marino, 1996.)

Inkluzija je pristup u kojem se naglašava da je različitost u snazi, sposobnostima i potrebama prirodna i poželjna. Ona zahtjeva razvoj osjetljivosti i stvaranje uvjeta za artikulaciju i zadovoljavanje različitih individualnih potreba, a ne samo potreba osoba sa oštećenjem. Bez obzira na individualne različitosti, svi želimo biti voljeni, osjećati pripadnost, želimo raditi i biti poštovani.

Na inkluziju se generalno može gledati kao na pokret koji karakterizira savremeno školstvo krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Sve svjetske statistike govore da najmanje 10% dječije populacije ima određenu teškoću u razvoju, a da veliki broj ove djece nije u stanju da pohađa školu u najbližoj okolini, ili da se ova djeca školuju u segregacijskim uvjetima. Inkluzivni razred treba da svakom učeniku pruži doživljaj situacije učenja koje treba da bude rezultat nastavnikove dinamične i fleksibilne podrške u skladu s individualnim potrebama i koja je koordinirana kroz zajedničke aktivnosti u razredu (Johnsen, 2004.)

Inkluzija kao imperativ postavlja opštu toleranciju prema individualnim razlikama i potrebama. Inkluzija svakom pojedincu pruža mogućnost osposobljavanja za snalaženje u svakodnevnim životnim situacijama. Da bi društvo osiguralo jednaka prava i mogućnosti, bez obzira na individualne različitosti, model inkluzije predstavlja se kao jedno od rješenja. (Mešalić, 1998.) Osobe s teškoćama u razvoju dugi niz godina bile su institucionalizirane i marginalizirane u društvu. Razvojem svijesti društva o vrijednosti svakog pojedinca javlja se inkluzija kao pokret u okviru socijalnog modela. Inkluzija sama po sebi ne podrazumijeva izjednačavanje svih ljudi, već uvažavanje različitosti svakog pojedinca kojem pruža mogućnost odlučivanja o vlastitom životu i preuzimanja odgovornosti. Inkluzija je pojam koji se upotrebljava u edukacijskoj reformi i predstavlja odgovor škole na razmišljanja da svi učenici mogu učiti, uključujući i one s teškoćama u razvoju (Monahan & Marino, 1996.)

Inkluzija je pristup u kojem se naglašava da je različitost u snazi, sposobnostima i potrebama prirodna i poželjna. Ona zahtjeva razvoj osjetljivosti i stvaranje uvjeta za artikulaciju i zadovoljavanje različitih individualnih potreba, a ne samo potreba osoba sa oštećenjem. Bez obzira na individualne različitosti, svi želimo biti voljeni, osjećati pripadnost, želimo raditi i biti poštovani.

Na inkluziju se generalno može gledati kao na pokret koji karakterizira savremeno školstvo krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Sve svjetske statistike govore da najmanje 10% dječije populacije ima određenu teškoću u razvoju, a da veliki broj ove djece nije u stanju da pohađa školu u najbližoj okolini, ili da se ova djeca školuju u segregacijskim uvjetima. Inkluzivni razred treba da svakom učeniku pruži doživljaj situacije učenja koje treba da bude rezultat nastavnikove dinamične i fleksibilne podrške u skladu s individualnim potrebama i koja je koordinirana kroz zajedničke aktivnosti u razredu (Johnsen, 2004.)

Inkluzija kao imperativa postavlja opštu toleranciju prema individualnim razlikama i potrebama. Inkluzija svakom pojedincu pruža mogućnost osposobljavanja za snalaženje u svakodnevnim životnim situacijama. Da bi društvo osiguralo jednaka prava i mogućnosti, bez obzira na individualne različitosti, model inkluzije predstavlja se kao jedno od rješenja. (Mešalić, 1998.)

9.1.1. Pretpostavke za implementaciju inkluzivnog obrazovanja

a) Zakonske pretpostavke

Da bi strategija inkluzivnog obrazovanja bila uspješna neophodno je donijeti zakonski okvir koji će regulirati tu strategiju. Prije svega treba jasno i decidno odrediti pravac inkluzije i njenu dugoročnu usmjerenost kroz Zakon o osnovnoj školi. U okviru dugoročnog planiranja potrebno je zakonski odrediti i model inkluzije koji će se primjenjivati na području Zeničko-dobojskog kantona. Ovdje mislimo na dva modaliteta (medicinski i socijalni model inkluzije). Pored toga, Zakonom je neophodno definisati kriterije za provođenje postupka kategorizacije djece pri upisu u osnovnu školu. Ovdje se na prvi pogled čini da je riječ o segregaciji, međutim školska praksa je nažalost pokazala da je praktično nemoguće uključiti apsolutno svu djecu sa preprekama u učenju i učešću (naročito sa težim i teškim vrstama poremećaja).

b) Objektivne pretpostavke

Objektivne pretpostavke za uspješnost odgojno-obrazovne inkluzije možemo promatrati u užem i širem smislu. U užem smislu pod objektivnim pretpostavkama podrazumijevamo: lokaciju redovne škole, njene arhitektonske i komunikacijske karakteristike, funkcionalnost svih objekata, opremljenost didaktičkim materijalom i drugim sredstvima i pomagalima, mogućnost finansiranja, prevoz učenika, njihovu prehranu i sl. U širem smislu objektivne pretpostavke uspješne inkluzije istovremeno su i subjektivne i organizacijske prirode. Podrazumijevaju broj učenika u razredu, dovoljan broj stručnjaka, organizaciju cjelodnevnog i produženog boravka, timski rad u opservacijsko-dijagnostičkom postupku i drugo.

c) Subjektivne pretpostavke

Subjektivne pretpostavke inkluzije se odnose na subjekte uključene u proces odgoja i obrazovanja i rehabilitaciju djece sa posebnim potrebama, a zatim na neka metodološka i psihološka pitanja koja su najužoj vezi sa subjektom tog procesa. Subjekti uključeni u proces inkluzije su: djeca s posebnim potrebama, djeca bez razvojnih smetnji, nastavnici, roditelji i ostali stručnjaci u odgojno-obrazovnom procesu. Uključivanje djece s posebnim potrebama u redovan nastavni proces ima značajnu ulogu u provođenju socijalnog modela inkluzije. Ona sama jesu, ili trebaju biti, aktivno uključena u realizaciju individualiziranog obrazovnog programa, poticana da sudjeluju u naporima njihovog socijalnog prihvatanja i da sama upozoravaju nastavnika i druge stručnjake na eventualna razdoblja krize (Stančić, 1985), a eventualnu izloženost stresovima da svode na što manju mjeru.

Djeca bez razvojnih smetnji različito reaguju na svoje vršnjake s posebnim potrebama. Naročito manja djeca mogu svoje reakcije, zapažanja i stavove prema djeci s posebnim potrebama izražavati sasvim otvoreno, podrugivati se i ironizirati. S druge strane, djeca bez smetnji u razvoju mogu biti vrlo spontana u svojim pozitivnim reakcijama, ona mogu ispoljavati otvorene simpatije prema svojim vršnjacima s posebnim potrebama. Djeca bez razvojnih smetnji imaju priliku razviti tolerantnije stavove prema svojim vršnjacima s posebnim potrebama, shvatiti kako oni nisu obavezno inferiorni, naučiti da su po mnogim osobinama konstruktivni, savladati strah da će djeca s posebnim potrebama na njih negativno utjecati. Djeca bez teškoća u razvoju se mogu pripremiti da na primjeren način prihvate svoje vršnjake sa posebnim potrebama. Veliku ulogu u tome ima kreativnost nastavnika. Jedan od ključnih faktora uspješne inkluzije je, svakako, nastavnik. U procesu obrazovanja budućih nastavnika na visokoškolskim institucijama treba razvijati svijest o opravdanosti i mogućnostima inkluzije. Inkluzija zahtjeva vještine i znanja različita od onih koja su mnogi nastavnici prethodno stekli u redovnom obrazovanju. Nastavnik u redovnoj školi mora steći nova znanja potrebna za prepoznavanje teškoća i pružanje pomoći učenicima sa preprekama u učenju i učešću kako bi se efikasno provodio socijalni model inkluzije.

d) Organizacijske pretpostavke

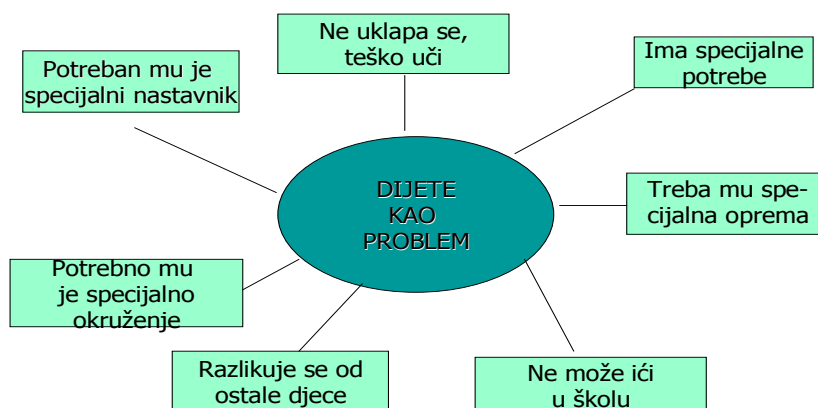
Organizacijske pretpostavke inkluzije odnose se na pitanja kao što su: organizacija dijagnostičkih postupaka i praćenja, organizacija dodatnih, u prvom redu rehabilitacijskih programa i modaliteta rada sa djecom s posebnim potrebama.

Ukoliko se ne osiguraju sve navedene pretpostavke za uspješnu inkluziju djece s posebnim potrebama u redovnu nastavu, može se dogoditi da ova djeca u razredu ostaju zanemarena, tj. da dođe samo do tzv. fizičke inkluzije, koja ovu djecu više stigmatizira od klasičnog segregacijskog sistema školovanja u specijalnim odgojno-obrazovnim institucijama.

9.1.2. Prelazna rješenja u implementaciji inkluzivnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona

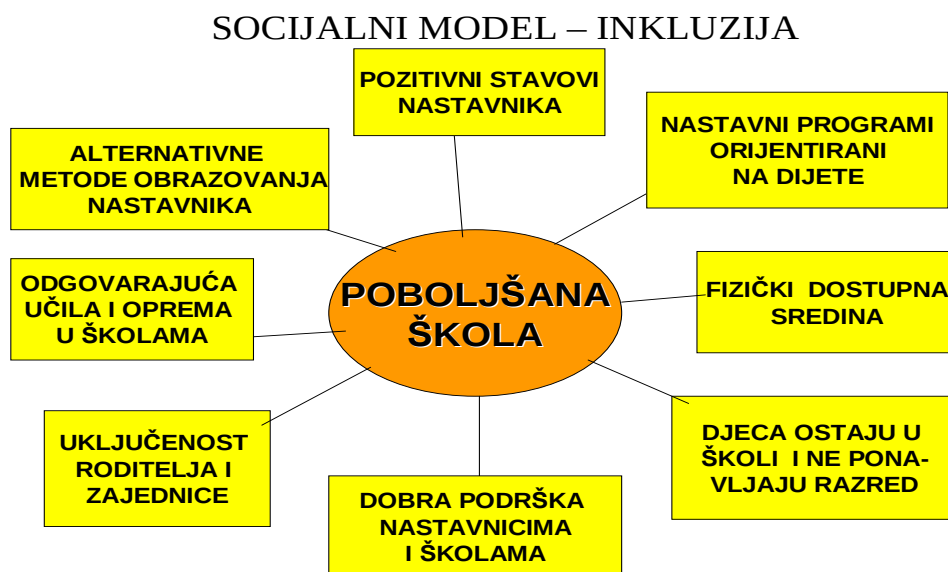
Na području Zeničko-dobojskog kantona paralelno se implementira medicinski model-integracija i socijalni model- inkluzija. Medicinski model (integracija), podrazumijeva uključenost djece s posebnim potrebama u redovan nastavni proces i u svom središtu dijete definira kao "problem". Ovaj model se tretira kao prelazno rješenje jer na području našeg kantona još uvijek nisu stvorene sve pretpostavke za provođenje socijalnog modela- inkluzije.

MEDICINSKI MODEL- INTEGRACIJA

Navedeni model integracije direktno je vezan za gore navedenu shemu i on je prelazno rješenje do faze implementacije socijalnog modela inkluzivnog obrazovanja. Medicinski model-integracija, sa svojim karakteristikama, opravdava i dalje postojanje specijalnih škola ili specijalnih odjeljenja pri osnovnim školama, što je suprotno od modela socijalne inkluzije.

Model socijalne inkluzije shematski bi izgledao ovako:

Za implementaciju socijalnog modela – inkluzije, neophodno je sačiniti strateški plan kako bi se prevazišle sve teškoće koje nosi medicinski model kao trenutno prelazno rješenje. Kako bi se dosadašnji pristup implementacije socijalnog modela inkluzivnog obrazovanja unaprijedio, smatramo da je neophodno poduzeti sljedeće korake:

- Nastavnicima razredne i predmetne nastave koji izvode nastavu u redovnim odjeljenjima (misli se na odjeljenja u kojima ima jedno ili više djece sa rješenjem o kategorizaciji i medicinskom dokumentacijom) dodijeliti "nastavnika za podršku"-asistenta u nastavi, sa pola nastavne norme. Nastavnici za podršku (asistenti) mogu biti diplomirani profesori razredne ili predmetne nastave, pedagozi, psiholozi, tj. kadar u skladu sa važećim Pedagoškim standardima za osnovnu školu. Broj nastavnika podrške po općinama bi zavisio od broja odjeljenja u kojima imamo djecu sa rješenjem o kategorizaciji i medicinskoj dokumentaciji. "Nastavnik podrške" (asistent) je model preuzet iz zemalja u okruženju (Hrvatska, Slovenija, Srbija i sl.) Stoga smatramo da navedeni profili "nastavnika za podršku" (profesori razredne i predmetne nastave, pedagozi i psiholozi i ostali u skladu sa važećim Pedagoškim standardima) mogu unaprijediti primjenu socijalnog modela inkluzije čemu težimo na području Zeničko-dobojskog kantona.
- Naredni korak podrazumijeva zapošljavanje stručnih kadrova, prvenstveno mislimo na: defektologe, logopede, surdoaudiologe, tiflologe, edukatore-rehabilitatore i oligofrenopedagoge. S obzirom da na prostoru FBiH i države Bosne i Hercegovine postoje fakulteti koji profiliraju navedeni stručni kadar, ne dovodi se u pitanje deficitarnost navedenih profila. Broj stručnih lica iz navedene skupine koji bi se zaposlili na nivou jedne ili više osnovnih škola, zavisio bi od iskazanih potreba koje su u uskoj vezi sa podacima o broju djece sa rješenjem o kategorizaciji i medicinskoj dokumentaciji. Škole bi bile dužne prije raspisivanja konkursa dostaviti broj djece sa rješenjem o kategorizaciji i medicinskoj dokumentaciji Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, što bi bio osnov za davanje saglasnosti za raspisivanje konkursa za radna mjesta stručnih saradnika iz navedenog popisa profila.
- Izmjena važećih Pedagoških standarda za osnovnu školu dala bi doprinos sveukupnom angažmanu na transformaciji medicinskog modela inkluzivnog obrazovanja u socijalni model, a samim tim došlo bi i do poboljšanja rezultata odgojno-obrazovnog rada jer bi se na nivou škole ojačali školski timovi za inkluzivno obrazovanje.

- Veoma bitan segment je i prateća dokumentacija i evidencija koja se primjenjuje u redovnim osnovnim školama koja bi se trebala revidirati i uskladiti. Prvenstveno mislimo na: odjeljske knjige, matične knjige, svjedočanstva, učeničke knjižice i uvjerenja o završenom razredu jer učenici s "posebnim potrebama" (misli se na učenike sa rješenjem o kategorizaciji i medicinskoj dokumentaciji) usvajaju nastavne sadržaje po prilagođenom edukativnom programu. Također je neophodno da se Pravilnikom o evidenciji i dokumentaciji u osnovnoj školi definira i model obrasca za vođenje edukativnih prilagođenih programa.
- Neophodno je donošenje novog Pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika u osnovnim školama kojim bi se regulisao segment praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja učenika koji rade po prilagođenom edukativnom programu. Također je neophodno ugraditi u novi Pravilnik o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovne škole segment koji se odnosi na opisno ocjenjivanje kao model autentičnog ocjenjivanja koji je uveden implementacijom devetogodišnje osnovne škole. U okviru ovog segmenta bi se trebali specificirati nivoi učenčkih postignuća i stručna terminologija koja će se koristiti prilikom izvođenja opisnih ocjena, kako bi iste bile standardizirane na području Zeničko-dobojskog kantona.
- Kako bi se u potpunosti implementirao socijalni model inkluzije na području Zeničko-dobojskog kantona, neophodno je pristupiti transformaciji organizacije dosadašnje Specijalne osnovne škole u Zenici, specijalnih odjeljenja u osnovnim školama (Shodno Zakonu o osnovnoj školi "Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br.05/04, član 1. i 2. i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnoj školi, "Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br. 20/07, član1. i član 21.).

9.2. Interkulturalno obrazovanje

Multikulturalizam i interkulturalizam su termini koji ukazuju na postojanje više kultura ili naroda na prostoru jedne teritorije. Dok se termin „multikulturalizam” koristi da bi se opisalo društvo u kojem različite kulture žive na istoj teritoriji bez mnogo interakcije, termin „interkulturalizam” predstavlja okruženje u kojem se smatra da kontakt i interakcija sa pripadnicima drugih kultura obogaćuje ljude, te da svi trebamo učiti jedni od drugih.

Samim tim, interkulturalno obrazovanje se fokusira na unapređenje uzajamnih odnosa pri susretima i interakciji pripadnika različitih naroda ili kultura. Pored upoznavanja, prvo svoje pa onda i drugih, kultura, interkulturalnim obrazovanjem se potiče razumijevanje osnovnih principa i načina funkcioniranja kulturno pluralne zajednice (npr. briga, jačanje građanske odgovornosti, solidarnosti, kritičko osvještavanje o etničkim, rasnim, rodnim, vjerskim i drugih faktorima koji prouzrokuju nejednakost, diskriminaciju, sukob, itd.)

Najznačajniji ciljevi interkulturalnog odgoja i obrazovanja su:

- Usvajanje osnovnih pojmova u području kulture i međukulturnih odnosa.
- Razumijevanje obilježja svoje i drugih bliskih kultura, kao i kulturne raznolikosti svijeta.
- Poštivanje principa višekulturalnosti.
- Razvoj otvorenog ili višekulturnog identiteta u skladu sa potrebama kulturno pluralne i demokratske zajednice, uključujući kulturnu osjetljivost i višejezičnu kompetenciju.
- Razumijevanje posljedica diskriminacije kulturno drugačijih te razvoj nestereotipnog mišljenja, antipredrasudnih stavova, tolerancije i solidarnosti.
- Omogućiti učenicima sticanje znanja, sposobnosti i kompetencija potrebnih za aktivno sudjelovanje u kulturno pluralnom i demokratskom društvu.
- Izgradnja svijesti o pravima i odgovornostima, vrijednosnim normama, pravilima ponašanja te etičkim i moralnim pitanjima društvene zajednice.

Škole bi trebale pružiti učenicima obrazovanje i odgoj koji će im pomoći u odrastanju i životu sa različitostima koje, ako su ispravno shvaćene, ne dijele nego obogaćuju i povezuju ljude. Da bismo razumjeli i cijenili različitosti, nije dovoljno samo poznavati ih. Potrebno je raditi na uspostavljanju i promoviranju interkulturalnih odnosa, saradnje i dijaloga. Interkulturalni odgoj zapravo predstavlja odgoj stavova, sposobnosti, osjećaja, načina življenja i ophođenja sa osobom kulturno različitom, drugačijom od nas.

Interkulturalni odgoj obuhvata:

- **odgoj za empatiju:** naučiti razumjeti druge i poistovjetiti se s njima;
- **odgoj za solidarnost:** veća osjetljivost za probleme nejednakosti i društvenu marginalizaciju;
- **odgoj za priznanje i poštivanje različitosti:** poštivanje drugačijih stilova života kao lično i društveno bogatstvo;
- **odgoj protiv etnocentrizma, nacionalizma, rasizma i drugih faktora diskriminacije:** poticati razvoj interkulturalne osjetljivosti te svijesti o sebi i drugima.

U osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona interkulturalni odgoj i obrazovanje se ostvaruje izučavanjem sadržaja koji proizilaze iz **nastavnih planova i okvirnih programa** (npr. nastavni predmeti: B/H/S jezik i književnost, Povijest/Historija, Zemljopis/geografija, Likovna u muzička kultura, Građansko obrazovanje), aktivnosti u okviru odgojnog rada s odjeljenskom zajednicom. Poseban segment je realizacija sadržaja iz **projekta Obrazovanje za mir** koji je u školama integrisan u sadržaje redovne nastave kroz jedan od devet koncepata mira. Svake godine u trećoj sedmici maja, sve škole obilježavaju Sedmicu/Tjedan mira, a aktivnosti u toku sedmice budu okončane završnom manifestacijom koja nosi naziv Mirovna svečanost.

Uvođenjem alternativnog predmeta **Kultura i zajednica** u redovnim osnovnim školama, također, se izučavaju kroskurikularno sadržaji iz domena upoznavanja i izučavanja drugih kultura, tradicije i običaja, a poseban segment je posvećen upoznavanju naroda, narodnosti i nacionalnih manjina koje žive na tlu Bosne i Hercegovine.

Važno je napomenuti da je u 2011. godini Pedagoški zavod Unsko-sanskog kantona u saradnji sa organizacijom MDGF i osnovnim školama sa područja općine Tešanj organizirao dvodnevnu obuku pod nazivom **Interkulturalno obrazovanje** koju su prošli svi nastavnici sa područja općine Tešanj. U realizaciji obuka učešće su uzeli stručni savjetnici iz Pedagoškog zavoda Zeničko-dobojskog kantona zajedno sa savjetnicima iz Tuzlanskog kantona, Unsko-sanskog kantona i savjetnika- inspektora iz Republičkog pedagoškog zavoda Republike Srpske i predstavnika pedagoške institucije Distrikta Brčko.

10. UČENIČKI STANDARD

Osnovna škola osigurava jednaka prava svim učenicima, bez obzira na njihovo društveno porijeklo, vjersku i nacionalnu pripadnost. To podrazumijeva slobodno biranje osnovne škole (privatna, državna), biranje odgojno-obrazovnih programa u paralelnim osnovnim školama, biranje učenja stranog jezika, uvažavanje individualnih želja kada su u pitanju izborni nastavni predmeti, postojanje i ravnopravan tretman državnih i privatnih škola. Racionalizacija mreže osnovnih škola u Zeničko-dobojskom kantonu bitan je faktor ekonomičnosti i cijene odgoja i obrazovanja. Zbog toga se ovim standardima učenicima priznaje pravo na besplatan prevoz, pod uslovom da je škola od mjesta učeničkog stanovanja udaljena najmanje 5 kilometara.

Vlada Zeničko-dobojskog kantona, Zaključkom broj: 02-14-12346/11. od 29.04.2011. godine, usvojila je Programa utroška sredstava iz Budžeta Zeničko-dobojskog kantona za 2011. godinu u razdjelu 22, budžetska organizacija 01, potrošačka jedinica 0001 – Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, ekonomski kod 614200, subanalitika MAD 201, pozicija „Transfer za prijevoz đaka“ u ukupnom iznosu od **5.300.000,00 KM**.

U 2011. godini ukupno izvršenje na ovom transferu je iznosilo **5.187.892,79 KM**, odnosno **97,89 %** plana.

U 2010. godini ukupno izvršenje na ovom transferu je iznosilo **5.403.889,21 KM**, što znači da je u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu izvršenje manje za **4 %**.

Odlukom Ministarstva finansija o prestrukturiranju rashoda broj: 07-14-59-4/11. od 09.06.2011. godine „Transfer za prijevoz đaka“ je umanjen za 36.700,00 KM, a sredstva su prebačena na transfer „Ostali grantovi drugim nivoima vlasti“ za potrebe finansiranja prevoza učenika osnovne škole „Abdulvehab Ilhamija“ Žepče (prevoznik „Bećirović“ d.o.o. Žepče) za drugo polugodište školske 2010/2011. godine.

Prosječan broj učenika osnovnih škola na području Zeničko-dobojskog kantona, koji su u skladu sa članom 9. Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br: 5/04.), ostvarili pravo na povlasticu u prevozu u 2011. godini je **7.096** učenika.

Važno je napomenuti da su korisnici sredstava sa ovog Transfera prevoznici sa područja Zeničko-dobojskog kantona sa kojima su potpisani Ugovori o prevozu učenika, a u skladu sa rezultatima provedenih procedura javnih nabavki za izbor najpovoljnije ponude za prevoz učenika za školsku 2010/2011. i 2011/2012. godinu.

Ukupan utrošak sredstava po prevoznicima i broj učenika koji su koristili ovu povlasticu u 2011. godini, dati su u sljedećoj tabeli:

R.br.	Korisnici – prevoznici	Iznos za 2011. god (KM)	Broj učenika
1.	Zenicatrans-prevoz putnika d.d. Zenica	549.297,13	1537
2.	Biss-tours d.o.o. Zenica	24.077,89	54
3.	Bosmekni trans d.o.o. Zenica	94.469,51	63
4.	Zeni-tours d.o.o. Vitez	11.534,97	21
5.	Autotrans Vareš	522.730,63	264
6.	Dizik d.o.o. Žepče	199.699,05	215
7.	Imas d.o.o. Žepče	209.141,82	439
8.	Jukić d.o.o. Žepče	71.846,14	95
9.	Faz-tour d.o.o. Žepče	168.743,32	110
10.	Prometnik d.o.o. Žepče	453.967,02	435
11.	Sjaj d.o.o. Maglaj	743.797,75	548
12.	Bosnaturist bus d.o.o. Doboj	41.675,95	83
13.	Centrotrans-eurolines PJ Olovo	330.066,49	445
14.	Centrotrans-eurolines PJ Visoko	396.077,08	669
15.	Centrotrans-eurolines PJ Kakanj	395.748,12	507
16.	Centrotrans Prevoz putnika d.o.o. Kakanj	23.580,48	29
17.	Kakanj-bus d.o.o. Kakanj	250.245,13	163
18.	Prevoz putnika d.o.o. Zavidovići	433.383,80	645
19.	Ner-tours d.o.o. Tešanj	144.598,47	284
20.	Usora-turs d.o.o. Usora	86.669,98	159
21.	AES-promet doo Kakanj	18.683,30	35
22.	Jelahbus d.o.o. Jelah	9.828,90	68
23.	Bećirović d.o.o. Žepče	8.029,86	228
Ukupno:		5.187.892,79	7096

Tabela 22: Ukupan utrošak sredstava po prevoznicima u kalendarskoj 2011. godini

Osim prevoza učenika, veoma bitan segment je zagrijavanje školskih prostorija u zimskom periodu. Vlada Zeničko-dobojskog kantona, Zaključkom broj: 02-14-11975/12. od 24.05.2012. godine, usvojila je Program utroška sredstava iz Budžeta Zeničko-dobojskog kantona za 2012. godinu u razdjelu 22, budžetska organizacija 01, potrošačka jedinica 0001 – Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, ekonomski kod 614200, subanalitika MAD 201, pozicija „Transfer za prevoz đaka“ u ukupnom iznosu od **2.977.909,00 KM**.

U prvom polugodištu 2012. godine ukupno izvršenje na ovom transferu je iznosilo **2.145.074,83 KM** ili 72,03 % .

Prosječan broj učenika osnovnih škola na području Zeničko-dobojskog kantona, koji su u skladu sa članom 9. Zakona o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br: 5/04.), ostvarili pravo na povlasticu u prevozu u prvom polugodištu 2012. godine je **6.578** učenika.

Napominjemo da su korisnici sredstava sa ovog Transfera prevoznici sa područja Zeničko-dobojskog kantona sa kojima su potpisani Ugovori o prevozu učenika, a u skladu sa rezultatima provedenih procedura javnih nabavki za izbor najpovoljnije ponude za prevoz učenika za školsku 2011/2012. godinu.

Ukupan utrošak sredstava po prevoznicima i broj učenika koji su koristili ovu povlasticu u prvom polugodištu 2012. godine dati su u sljedećoj tabeli:

R.br.	Korisnici – prevoznici	Iznos za I -VI (KM)	Broj učenika
1.	Zenicatrans-prevoz putnika d.d. Zenica	226.242,55	1345
2.	Biss-tours d.o.o. Zenica	9.806,40	54
3.	Bosmekni trans d.o.o. Zenica	41.641,93	63
4.	Zeni-tours d.o.o. Vitez	4.417,68	23
5.	Autotrans Vareš	218.297,23	265
6.	Bećirović d.o.o. Žepče	9.089,94	228
7.	Dizik d.o.o. Žepče	108.561,45	216
8.	Imas d.o.o. Žepče	100.559,70	336
9.	Jukić d.o.o. Žepče	35.227,17	95
10.	Faz-tour d.o.o. Žepče	78.541,71	111
11.	Prometnik d.o.o. Žepče	205.789,36	435
12.	Sjaj d.o.o. Maglaj	242.894,44	381
13.	Bosnaturist bus d.o.o. Dobo	13.469,61	84
14.	Centrotrans-eurolines Sa (PJ Olovo)	443.777,15	232
15.	Centrotrans-eurolines Sa (PJ Visoko)		605
16.	Centrotrans-eurolines Sa (PJ Kakanj)		600
17.	Seni-bus doo Maglaj	10.500,28	23
18.	Kakanj-bus d.o.o. Kakanj	79.124,85	163
19.	Prevoz putnika d.o.o. Zavidovići	179.276,65	650
20.	Ner-tours d.o.o. Tešanj	93.160,15	388
21.	Usora-turs d.o.o. Usora	36.829,93	154
22.	AES promet Kakanj	7.866,65	35
Ukupno:		2.145.074,83	6.578

Tabela 23: Ukupan utrošak sredstava po prevoznicima u prvom polugodištu kalendarske 2012. godine

Ugovorom broj: 10-14-9719-1/10 od 10.08.2010. godine koji se odnosio na isporuku ogrijevnog drveta za potrebe grijanja osnovnih i srednjih škola na području Zeničko-dobojskog kantona za grejnu 2010/2011 godinu, te Ugovorom br. 10-14-11734-2-1/11 od 26.05.2011. godine koji se odnosio na isporuku ogrijevnog drveta za potrebe grijanja osnovnih i srednjih škola na području Zeničko-dobojskog kantona za grejnu 2011/2012 godinu, obezbijedena je sukcesivna isporuka ogrijevnog drveta prema školama na području Zeničko-dobojskog kantona.

Općina	Količina drveta u m ³		Ukupna količina u m ³
	Školska 2010/2011.g.	Školska 2011/2012.g.	
Zenica	278,3	278,3	556,6
Maglaj	129,6	129,6	815,8
Žepče	279,4	311,9	591,3
Visoko	72,5	90,5	163
Vareš	67,1	67,1	134,2
Doboj Jug	7,0	7,0	14,0
Zavidovići	119,0	130,6	249,6
Olovo	65,5	65,5	131
Tešanj	175,1	170,1	345,2
Kakanj	88,6	118,1	206,7
Breza	8,4	8,4	16,8
Usora	17,0	17,0	34,00
Ukupno:	1307,5 m³	1394,1 m³	2701,6 m³

Tabela 24: Isporučena količina drveta u školskoj 2010/2011. i 2011/2012. godini

Usluge je pružalo Javno preduzeće Šumsko privredno društvo Zeničko-dobojskog kantona d.o.o. Zavidovići (cijena po m³ u 2010/2011. godini je iznosila **107,64 KM/m³** sa uračunatim PDV-om, cijena po m³ u 2011/2012. godini je iznosila **111,15 KM /m³** sa uračunatim PDV-om). Ukupni troškovi za 2010/2011. godinu iznosili su **154.954,22 KM**, a troškovi za 2011/2012. godinu iznosili su **140.739,30 KM**. Ukupan iznos za protekle dvije godine iznosio je **295.693,52 KM**.

Ugovorom broj: 10-17-3272-5-1/10 od 02.11.2010. godine koji se odnosio na isporuku uglja za potrebe grijanja osnovnih i srednjih škola na području Zeničko-dobojskog kantona za grejnu 2010/2011. godinu i Ugovorom broj:10-14-11734-1-3/11 od 20.06.2011. godine obezbijedena je sukcesivna isporuka uglja prema školama na području Zeničko-dobojskog kantona.

Općina	Količina uglja u t		Ukupna količina u t
	Školska 2010/2011.g.	Školska 2011/2012.g.	
Zenica	326	678	1004
Maglaj	70	140	210
Žepče	80	180	260
Visoko	211	470	681
Vareš	160	310	470
Zavidovići	355	645	1000
Olovo	122	255	377
Tešanj	275	530	805
Kakanj	200	460	660
Breza	35	70	105
Usora	7	19	26
Ukupno:	1841 t	3757 t	5598 t

Tabela 24: Isporučena količina uglja u školskoj 2010/2011. i 2011/2012. godini

Usluge je pružalo preduzeće Rudnik mrkog uglja "Kakanj" d.o.o. Kakanj u školskoj 2010/2011. godini, a JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, zavisno društvo Rudnik mrkog uglja "Zenica" d.o.o. Zenica, pružalo je usluge nabavke uglja u školskoj 2011/2012. godini. U školskoj 2010/2011. godini cijena 1 tone uglja je iznosila **114,54 KM** sa uračunatim PDV-om, što je ukupno iznosilo **210.868,14 KM**, a u školskoj 2011/2012. godini cijena 1 tone uglja je iznosila **203,28 KM** sa uračunatim PDV-om, što je ukupno iznosilo **652.778,75 KM**. Ukupan iznos za gore navedene usluge je iznosio **863.646,89 KM**.

11. STANJE ŠKOLSKE INFRASTRUKTURE

Uzmemo li u obzir značenje pojma **infrastruktura** (podloga, podgradnja uopće), u kontekstu ove Informacije, pod školskom infrastrukturom podrazumijevat će se prostor, zgrada(e) i oprema. Sve pobrojano predstavlja prostorne i tehničke uvjete za stvaranje sigurnog, ugodnog i poticajnog okruženja za učenje. Kakav utjecaj adekvatni prostorni i tehnički uvjeti imaju na poticanje učenja pokazuju i savremene teorije odgoja i obrazovanja, koje pored ukazivanja na značaj nastavnih planova i programa orijentiranih ka ishodima učenja te kompetencija nastavnika koji korištenjem različitih metoda i tehnika podučavanja udovoljavaju potrebama učenika sa različitim inteligencijama i stilovima učenja, posebnu pažnju posvećuju opremanju i uređenju prostora koji je funkcionalan, ugodan za rad i vizuelno privlačan. Fizičko okruženje, kao fizički prostor u kojem učimo, ima veliki utjecaj na dostizanje očekivanih ishoda učenja. Pored savremenih nastavnih planova i programa i kompetentnih nastavnika bitan je i ambijent u kojem se odvija proces učenja, jer kao što stvaranje i održavanje dobrog fizičkog okruženja doprinosi sposobnosti učenika da uče, tako ih loše okruženje može u tome onemogućiti. Efekti poticajnog fizičkog okruženja za učenje mogu se vidjeti ne samo u nivoima postignuća učenika, kao tradicionalnim varijablama koje se mjere u školama, nego i u nivoima učešća i zadovoljstva sudionika u odgojno-obrazovnom procesu. Kako bi se predstavili što relevantniji podaci, a s obzirom da škole imaju više objekata, obradom podataka dobijenih od škola utvrđeno je da je 233 ukupan broj objekata osnovnih škola koje su predmet ove informacije i koji predstavljaju zasebnu građevinsku cjelinu.

R.br.	OPĆINA	STAROST OBJEKATA OSNOVNIH ŠKOLA												UKUPAN BROJ OBJEKATA
		CENTRALNA ŠKOLA			PODRUČNAŠKOLA			SPORT.DVORANA			OSTALI OBJEKTI			
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
1.	BREZA	0	1	1	1	0	3	0	0	0	0	0	0	6
2.	DOBOJ JUG	1	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	5
3.	KAKANJ	0	4	2	1	8	13	0	1	0	0	0	0	29
4.	MAGLAJ	0	2	3	3	5	4	0	0	1	0	0	0	18
5.	OLOVO	1	0	2	6	2	2	0	0	1	0	0	0	14
6.	TEŠANJ	1	8	6	0	4	7	0	2	1	0	2	0	31
7.	USORA	0	2	0	1	3	0	1	0	0	0	0	0	7
8.	VAREŠ	0	1	1	2	2	8	0	0	0	0	0	0	14
9.	VISOKO	0	4	4	2	1	6	0	1	0	0	0	0	18
10.	ZAVIDOVIĆI	0	1	8	4	2	7	0	3	2	0	2	1	30
11.	ZENICA	0	5	21	3	5	19	1	2	3	0	0	2	61
UKUPNO:		3	28	49	23	32	70	3	9	8	0	5	3	233

Tabela 23: Starost objekata osnovnih škola na području Zeničko-dobojskog kantona¹³

Ukupan broj objekata u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona u kojima se realizuje odgojno-obrazovni proces iznosi 223. Od ukupno 80 objekata centralnih osnovnih škola njih 49 ili 54,44% spadaju u skupinu objekata čija je starost veća od 40 godina. Takvih objekata najviše je u Zenici – 23,33% i Zavidovićima – 8,9%. 28 objekata ili 31,11% spadaju u skupinu objekata starosti između 20 i 40 godina, a samo tri objekta ili 3,33% su objekti koji su izgrađeni u posljednjih 20 godina (OŠ»Abdulvehab Ilhamija» Tešanj, OŠ»1.mart» Doboj Jug i OŠ»Olovo»Olovo). Broj objekata područnih škola obuhvaćenih Informacijom iznosi 125, od čega je najveći dio, 70 ili 56% starosti preko 40 godina. Sa godinama starosti između 20 i 40 godina su 32 ili 25,6%, a 23 ili 18,4% objekata je izgrađeno u posljednjih 20 godina.

¹³ Prema starosti i vrsti gradnje školske objekte smo podijelili u karakteristične grupe:

- objekti starosti do 20 godina i predstavljeni su kolonama «1»
- objekti starosti od 20 do 40 godina i predstavljeni su kolonama «2»
- objekti starosti preko 40 godina i predstavljeni su kolonama «3»

R.br.	ŠKOLA	UKUPAN BROJ OBJEKATA	TOPLOTNA IZOLACIJA		VRSTA OBJEKTA		UKUPNA ZATVORENA POVRŠINA OBJEKTA m2	UKUPNA GRIJNA POVRŠINA OBJEKTA m2	VANJSKA STOLARIJA OBJEKTA		
			DA	NE	ZIDANI	MONTAŽNI			Z	DZ	NZ
A) OPĆINA BREZA											
1.	OŠ "ENVER ČOLAKOVIĆ"	2	-	2	2	-	3.298,20	3.220,20	1	-	1
2.	OŠ "S.B.BAŠAGIĆ"	4	-	4	4	-	3.228,00	3.068,00	2	1	1
UKUPNO		6	-	6	6	-	6.526,20	6288,2	3	1	2
B) OPĆINA DOBOJ JUG"											
3.	OŠ "21.MART"	5	2	3	5	-	2.379,00	2.379,00	1	-	4
UKUPNO		5	2	3	5	-	2.379,00	2.379,00	1	-	4
C) OPĆINA KAKANJ											
4.	OŠ "A.MURADBEGOVIĆ"	6	-	6	6	-	5655,5	5465,5	1	4	1
5.	OŠ "15.APRIL"	6	-	6	6	-	3099	2233,1	1	1	4
6.	OŠ "H. KREŠEVLJAKOVIĆ"	1	-	1	1	-	2917	2917	-	-	1
7.	OŠ "M.M.BAŠESKIJA"	6	-	6	4	2	5514	4906	4	1	1
8.	OŠ "OMER MUŠIĆ"	6	3	3	6	-	6220	3809	4	1	1
9.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	4	-	4	4	-	2571,93	2253,14	1	2	1
UKUPNO		29	3	26	27	2	25977,43	21583,74	11	9	9
D) OPĆINA MAGLAJ											
10.	OŠ "MAGLAJ"	7	-	7	5	2	3.063,00	2.903,00	6	-	1
11.	OŠ "NOVI ŠEHER"	6	-	6	6		7.417,00	6.174,00	1	1	5
12.	PRVA OSNOVNA ŠKOLA	5	-	5	4	1	3.409,00	3.022,00	3	1	1
UKUPNO		18	-	18	15	3	13.889,00	12.099,00	10	2	7
G) OPĆINA OLOVO											
13.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	7	-	7	6	1	3840	3840	1	1	5
14.	OŠ "OLOVO"	7	-	7	7	-	3763,4	3653,4	6	1	-
UKUPNO		14	-	14	13	1	7603,4	7493,4	7	2	5
F) OPĆINA TEŠANJ											
15.	OŠ "A. ILHAMIJA"	4	-	4	4	-	1.474,00	1.324,00	2	1	-
16.	OŠ "DŽEMAL BIJEDIĆ"	4	-	4	4	-	1526	1526	3	-	1
17.	OŠ "GAZI FERHAD-BEG"	1	-	1	1	-	1104	1104	-	-	1
18.	OŠ "HUSO HODŽIĆ"	4	-	4	4	-	3.539,52	3.539,52	3	-	1
19.	OŠ "KULIN BAN"	6	-	6	6	-	2850,6	2588,4	4	1	1
20.	OŠ "1. MART"	4	-	4	4	-	2533	2533	3	-	1
21.	OŠ "MUSTAFA MULIĆ"	2	-	2	2	-	1.912,50	1.904,00	1	-	1
22.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	2	-	2	2	-	2621,38	2592,38	1	-	1
23.	OŠ "9.SEPTEMBAR"	4	-	4	3	1	1.838,00	1.778,00	3	1	-
UKUPNO		31	-	31	30	1	19.399,00	18.889,30	20	3	7
G) OPĆINA USORA											
24.	OŠ " IVANA F.F.JUKIĆA"	7	1	6	6	1	4000	4000	1	1	4
UKUPNO		7	1	6	6	1	4000	4000	1	1	4
H) OPĆINA VAREŠ											
25.	OŠ "VAREŠ"	7	2	5	6	1	6900	3840	1	-	6
26.	OŠ "VAREŠ MAJDAN"	7	-	7	7	-	4103,03	3394,83	1	1	5
UKUPNO		14	2	12	13	1	11003,03	7234,83	2	1	11
I) OPĆINA VISOKO											
27.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	2	-	2	-	2	1.888,52	1.888,52	1	-	1
28.	OŠ "KULIN BAN"	3	-	3	3	-	2395	2249	1	1	1
29.	OŠ "M.MAK DIZDAR"	1	-	1	1	-	2177	2177	-	-	1
30.	OŠ "M.M.BAŠESKIJA"	6	-	6	5	1	4.777,00	4.777,00	1	-	6
31.	OŠ "MUSA ČAZIM ČATIĆ"	4	-	4	4	-	2308	1976	3	-	1
32.	OŠ "S.B.BAŠAGIĆ"	1	-	1	1	-	2.653,23	2.653,23	1	-	-
33.	OMŠ "AVDO SMAJLOVIĆ"	1	-	1	1	-	331,46	331,46	-	-	1
UKUPNO		18	-	18	15	3	16.530,21	16.052,21	7	1	11

J) OPĆINA ZAVIDOVIĆI											
34.	DRUGA OSNOVNA ŠKOLA	3	-	3	2	1	2785	2550	1	-	2
35.	OŠ "GOSTOVIĆ"	8	-	8	7	1	2179,76	2179,76	1	1	6
36.	OŠ "HAJDEROVIĆI"	4	-	4	4	-	1865	1865	1	1	2
37.	OŠ "KOVAČI"	5	-	5	5	-	1691	1691	-	-	5
38.	PRVA OSNOVNA ŠKOLA	5	-	5	2	3	4369	4369	-	5	-
39.	OŠ "VOZUČA"	5	-	5	3	2	5750	5750	1	-	4
UKUPNO		30	-	30	23	7	18639,76	18404,76	4	7	19
K) OPĆINA ZENICA											
40.	OŠ "A. MURADBEGOVIĆ"	4	1	3	4	-	2540	1785	1	1	2
41.	OŠ "ALEKSA ŠANTIĆ"	5	-	5	5	-	2525	2525	-	-	5
42.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	2	-	2	2	-	2848	2648	2	-	-
43.	OŠ " ARNAUTI"	4	-	4	4	-	1852	1852	2	-	2
44.	OŠ "ČAMIL SIJARIĆ"	14	-	14	14	-	5695,69	3814	4	2	8
45.	OŠ "EDHEM MULABDIĆ"	1	1	-	1	-	4031	4031	-	1	-
46.	OŠ "ENVER ČOLAKOVIĆ"	3	3	-	3	-	1.988,00	1.844,00	-	2	1
47.	OŠ "HAMZA HUMO"	3	-	3	3	-	1.979,74	1.936,34	-	-	3
48.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	3	-	3	3	-	2913	2913	1	2	-
49.	OŠ "MAK DIZDAR"	2	2	-	2	-	4685	4685	-	-	2
50.	OŠ "MEŠA SELIMOVIĆ"	1	-	1	1	-	2171	2171	1	-	-
51.	OŠ "MIROSLAV KRLEŽA"	2	1	1	1	1	4511	2940	2	-	-
52.	OŠ "MUSA ČAZIM ČATIĆ"	4	-	4	4	-	8.662,00	8.662,00	-	1	3
53.	OŠ "SKENDER KULENOVIĆ"	3	-	3	3	-	3242,93	3242,93	-	1	2
54.	KŠC "SVETI PAVAO" OŠ	1	1	-	1	-	2.130,35	509,43	1	-	-
55.	OŠ "VLADIMIR NAZOR"	6	-	6	6	-	3.330,00	2.960,00	-	1	5
56.	OSNOVNA SPEC.ŠKOLA	2	-	2	2	-	1.125,00	1.125,00	-	-	2
57.	OSNOVNA MUZ. ŠKOLA	1	-	1	1	-	474	355	-	-	1
UKUPNO		61	9	52	60	1	56703,71	49998,7	14	11	36
UKUPNO A+B+C+...+K		233	17	216	203	20	188220,74	163993,14	80	38	115

Tabela 24: Stanje toplotne izolacije, vrste objekata, ukupna zatvorena površina, grijna površina i stanje vanjske stolarije osnovnih škola¹⁴

Od ukupno 233 objekata osnovnih škola, 17 objekata ili 7,3% je sa ugrađenom toplotnom izolacijom, dok je 216 ili 92,7% objekata bez toplotne izolacije. Najviše osnovnih škola sa postavljenom toplotnom izolacijom je u Zenici (ukupno devet). Osnovnoškolski objekti su uglavnom zidanog tipa i njih je ukupno 203 ili 87,12%. Montažnog tipa je 20 objekata ili 12,88%. Najviše škola ovakvog tipa je u općini Zavidovići (7).

Ukupna površina zatvorenog školskog prostora objekata osnovnih škola na nivou Zeničko-dobojskog kantona iznosi **188220,74 m²**. Od tog iznosa se ne zagrijava **24227,6 m²**, odnosno grijna površina iznosi ukupno **163993,14 m²** (85% površine).

Stanje vanjske stolarije na 49,35 % objekata osnovnih škola je nezadovoljavajuće. Ukupno 115 objekata imaju stolariju koja zahtjeva hitnu sanaciju. Broj školskih objekata koji mogu biti zadovoljni sa stanjem vanjske stolarije je 80 ili 34,33%, a 38 ili 16,30% objekata mogu biti djelimično zadovoljni sa stanjem vanjske stolarije.

¹⁴ Stanje vanjske stolarije je prikazano simbolima kako slijedi:

Z - zadovoljava

DZ - djelimično zadovoljava

NZ - nezadovoljava

R.br.	ŠKOLA	UKUPAN BROJ OBJEKATA	STANJE ELEKTROINSTALACIJA U SISTEMU GRIJANJA					
			ZADOVOLJAVA		DJELIMIČNO ZADOVOLJAVA		NE ZADOVOLJAVA	
			f	%	f	%	f	%
A) OPĆINA BREZA								
1.	OŠ "E. ČOLAKOVIĆ"	2	2	100%	0	0	0	0
2.	OŠ "S.B.BAŠAGIĆ"	4	1	25%	2	50%	1	25%
UKUPNO		6	3	50%	2	33,34%	1	16,67%
B) OPĆINA DOBOJ JUG"								
3.	OŠ "21.MART"	5	4	80%	1	20%	0	0
UKUPNO		5	4	80%	1	20%	0	0
C) OPĆINA KAKANJ								
4.	OŠ "A.MURADBEGOVIĆ"	6	3	50%	0	0	0	0
5.	OŠ "15.APRIL"	6	3	50%	3	50%	0	0
6.	OŠ "H.KREŠEVLJAKOVIĆ"	1	0	0	1	100%	0	0
7.	OŠ "M.M.BAŠESKIJA"	6	0	0	0	0	2	33,34%
8.	OŠ "OMER MUŠIĆ"	6	0	0	3	50%	3	50%
9.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	4	2	50%	0	0	2	50%
UKUPNO		29	8	27,59%	7	24,14%	7	24,14%
D) OPĆINA MAGLAJ								
10.	OŠ "MAGLAJ"	7	3	42,86%	0	0	0	0
11.	OŠ "NOVI ŠEHER"	6	4	66,67%	0	0	2	33,34%
12.	PRVA OSN. ŠKOLA	5	5	100%	0	0	0	0
UKUPNO		18	12	66,67%	0	0	2	11,12%
E) OPĆINA OLOVO								
13.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	7	4	57,14%	3	42,86%	0	0
14.	OŠ "OLOVO"	7	5	71,43%	1	14,28%	1	14,28%
UKUPNO		14	9	64,29%	4	28,57%	1	7,14%
F) OPĆINA TEŠANJ								
15.	OŠ "A. ILHAMIJA"	4	2	50%	2	50%	0	0
16.	OŠ "DŽEMAL BIJEDIĆ"	4	4	100%	0	0	0	0
17.	OŠ"GAZI FERHAD-BEG"	1	0	0	1	100%	0	0
18.	OŠ "HUSO HODŽIĆ"	4	1	25%	2	50%	1	25%
19.	OŠ "KULIN BAN"	6	0	0	6	100%	0	0
20.	OŠ "1. MART"	4	0	0	4	100%	0	0
21.	OŠ "MUSTAFA MULIĆ"	2	2	100%	0	0	0	0
22.	OŠ "REŠAD KADIĆ"	2	0	0	2	100%	0	0
23.	OŠ "9.SEPTEMBAR"	4	1	25%	3	75%	0	0
UKUPNO		31	10	32,26%	20	64,52%	1	3,22%
G) OPĆINA USORA								
24.	OŠ "IVANA F.F.JUKIĆA"	7	6	85,71%	1	14,29%	0	0
UKUPNO		7	6	85,71%	1	14,29%	0	0
H) OPĆINA VAREŠ								
25.	OŠ "VAREŠ"	7	3	42,86%	3	42,86%	1	14,28%
26.	OŠ "VAREŠ MAJDAN"	7	0	0	1	14,28%	0	0
UKUPNO		14	3	21,42%	4	28,57%	1	7,14%
I) OPĆINA VISOKO								
27.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	2	0	0	2	100%	0	0
28.	OŠ "KULIN BAN"	3	2	66,67%	0	0	0	0
29.	OŠ "M.MAK DIZDAR"	1	1	100%	0	0	0	0
30.	OŠ "M.M.BAŠESKIJA"	6	0	0	1	14,28%	0	0
31.	OŠ "M. ĆAZIM ĆATIĆ"	4	1	25%	3	75%	0	0
32.	OŠ "S.B.BAŠAGIĆ"	1	0	0	1	100%	0	0
33.	OMŠ "A. SMAJLOVIĆ"	1	1	100%	0	0	0	0
UKUPNO		18	5	27,77%	7	38,89%	0	0

J) OPĆINA ZAVIDOVIĆI								
34.	DRUGA OSN. ŠKOLA	3	1	33,34%	0	0	2	66,66%
35.	OŠ "GOSTOVIĆ"	8	2	25%	1	12,50%	5	62,50%
36.	OŠ "HAJDEROVIĆI"	4	1	25%	3	75%	0	0%
37.	OŠ "KOVAČI"	5	1	20%	1	20%	3	60%
38.	PRVA OSN. ŠKOLA	5	4	80%	0	0	1	20%
39.	OŠ "VOZUČA"	5	0	0	0	0	3	60%
UKUPNO		30	9	30%	5	16,67%	14	46,67%
K) OPĆINA ZENICA								
40.	OŠ "A. MURADBEGOVIĆ"	4	1	25%	1	25%	2	50%
41.	OŠ "ALEKSA ŠANTIĆ"	5	4	80%	0	0	0	0
42.	OŠ "ALIJA NAMETAK"	2	0	0	0	0	1	50%
43.	OŠ " ARNAUTI"	4	0	0	4	100%	0	0
44.	OŠ "ČAMIL SIJARIĆ"	14	0	0	0	0	14	100%
45.	OŠ "EDHEM MULABDIĆ"	1	0	0	0	0	0	0
46.	OŠ "E. ČOLAKOVIĆ"	3	1	50%	1	50%	0	0
47.	OŠ "HAMZA HUMO"	3	0	0	1	33,40%	0	0
48.	OŠ "HASAN KIKIĆ"	3	2	66,67%	0	0	0	0
49.	OŠ "MAK DIZDAR"	2	0	0	2	100%	0	0
50.	OŠ "MEŠA SELIMOVIĆ"	1	0	0	0	0	1	100%
51.	OŠ "MIROSLAV KRLEŽA"	2	1	50%	0	0	0	0
52.	OŠ "MUSA Č. ČATIĆ"	4	0	0	2	50%	2	50%
53.	OŠ "SKENDER KULENOVIĆ"	3	0	0	2	66,67%	1	33,33%
54.	KŠC "SVETI PAVAO" OŠ	1	1	100%	0	0	0	0
55.	OŠ "VLADIMIR NAZOR"	6	0	0	0	0	6	100%
56.	OSNOVNA SPEC.ŠKOLA	2	0	0	0	0	2	100%
57.	OSNOVNA MUZ. ŠKOLA	1	0	0	1	100%	0	0
UKUPNO		61	10	16,39%	14	22,95%	29	47,54%
UKUPNO A+B+C+...+K		233	79	39,5%	65	32,5%	56	28%

Tabela 25: Stanje elektroinstalacija u sistemu grijanja u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona

Može se uočiti da je na području Zeničko-dobojskog kantona, od ukupno 233 objekta u osnovnim školama, opisano stanje za 200 objekata (85,83%), a za 33 objekta (14,17%) nije jer isti ne posjeduju elektroinstalacije u sistemu zagrijavanja (grijanje je na čvrsto gorivo). Od ukupnog broja opisanih objekata (200), 79 objekata (39,5%) ima zadovoljavajuće elektroinstalacije u sistemu grijanja, 65 objekata (32,5%) ima stanje elektroinstalacija u sistemu grijanja koje djelimično zadovoljava, a 56 objekata (28%) ima stanje elektroinstalacija u sistemu grijanja koje nije zadovoljavajuće.

12. ORGANI UPRAVLJANJA U OSNOVNIM ŠKOLAMA

Projekt obuke školskih odbora na području Zeničko-dobojskog kantona pod nazivom „Dobro upravljanje u obrazovanju – školski odbori kao zagovornici promjena i odgovornosti u obrazovanju“ je pilot-projekt Odjela za obrazovanje Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini. Projekat se nadovezuje na rezultate Izvještaja o školskim odborima, koji je Odjel objavio u decembru 2006. godine, nakon tromjesečnog istraživanja, konsultacija i analiza. Cilj Projekta je poboljšanje efikasnosti rada odbora, putem izrade Priručnika za obuku školskih odbora, u skladu s Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Zakonom o osnovnoj školi i Zakonom o srednjoj školi Zeničko-dobojskog kantona, zatim obuke za voditelje te pružanjem podrške nizu radionica za unapređenje znanja i vještina dijela školskih odbora u Zeničko-dobojskom kantonu. Svrha projekta bila je razvoj metoda i sredstava za postizanje stručne i depolitizirane školske uprave u BiH. Projekt je realiziran u periodu od decembra 2007. do decembra 2008. godine.

U svim javnim ustanovama na području Zeničko-dobojskog kantona formirani su školski odbori u skladu sa javnim pozivom objavljenim u printanim medijima, na web stranici Vlade Zeničko-dobojskog kantona i u Službenim novima Zeničko dobojskog kantona. Javni oglas za nominaciju i izbor članova školskih odbora kao reguliranih tijela iz nadležnosti Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona raspisan je na osnovu člana 8. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 12/03), a u skladu sa članom 83. Zakona o osnovnoj školi („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 05/04, 20/07 i 09/11) i člana 129. Zakona o srednjoj školi („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 05/04, 20/07, 19/09 i 09/11), kao i Zaključka Vlade Zeničko-dobojskog kantona, broj: 02-38-7874/12. od 29.03.2012. godine.

13. ZAKLJUČCI

- U Zeničko-dobojskom kantonu je **12** općina sa **60** redovnih osnovnih škola, jednom osnovnom specijalnom školom, tri muzičke osnovne škole, te jednom privatnom osnovnom muzičkom i baletskom školom. Ukupan broj osnovnih škola u Zeničko-dobojskom kantonu je **65**. U sastavu JU OŠ „Rešad Kadić“ u Tešnju, JU OŠ "Vareš" u Varešu i JU OŠ „Maglaj“ u Maglaju nalaze se i odjeljenja paralelne – muzičke škole. Četiri osnovne škole su u privatnom vlasništvu, od kojih jedna ima karakter međunarodne osnovne škole.
- U skladu sa Zakonom o prenošenju nadležnosti Zeničko-dobojskog kantona za djelatnost osnovnog i srednjeg obrazovanja na općinu Žepče („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 12/09), djelatnost obrazovanja u općini Žepče od školske 2009/2010. godine prešla je u nadležnost Općine.
- Na području Zeničko-dobojskog kantona broj područnih škola je **142**, a nastavni proces realizira se u **137** škola. Broj petorazrednih osnovnih škola u kojima se realizira nastavni proces je **128**, a broj devetorazrednih osnovnih škola je **9**. Škola sa najvećim brojem područnih škola (9) je JU OŠ "Ćamil Sijarić", Nemila u Zenici koja je ujedno i najbrojnija osnovna škola na području Zeničko-dobojskog kantona.
- Broj učenika u redovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona u školskoj 2011/2012. godini iznosio je **33152 učenika** raspoređena u **1512 odjeljenja**- prosjek po odjeljenju **21,92**. Nastavu paralelnim osnovnim školama (muzička, baletska) pohađala su **1002 učenika** raspoređena u **93 odjeljenja**- prosjek po odjeljenju **10,77**, a nastavu u Osnovnoj specijalnoj školi i specijalnim odjeljenjima pri redovnim osnovnim školama pohađalo je **95 učenika** raspoređenih u **21 odjeljenje**- prosjek po odjeljenju **4,52**. U protekloj školskoj godini osnovnu školu završilo **3814** učenika, a ove godine je upisano **3236** učenika u prve razrede. Može se zaključiti da je broj učenika manji za otprilike **578** ili **15 %**.
- Ukupan broj kombiniranih odjeljenja u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona iznosi **186**, od čega su **133** dvokombinacije, **41** trokombinacija, **9** četverokombinacija i **3** petokombinacije. Važno je napomenuti da smo u prošloj školskoj godini imali i **4** odjeljenja sa **1** učenikom u JU OŠ "Vareš" Vareš i JU OŠ "Hasan Kikić" Olovo..

- Nastava u redovnim osnovnim školama se izvodi na jezicima konstitutivnih naroda u BiH. Osnovne škole u kojima se primjenjuju nastavni planovi i programi na dva jezika su : JU OŠ "Vareš" Vareš, JU OŠ "1. mart" Tešanj, JU OŠ Ivana fra Frane Jukića Usora, JU OŠ "Novi Šeher" Maglaj". U KŠC "Sveti Pavao" Zenica nastava se izvodi samo na hrvatskom jeziku po nastavnom planu i programu Sustava katoličkih škola za Europu. Nastavne planove i okvirne programe javnih i privatnih osnovnih škola donosi MONKS ZDK, a prijedlog utvrđuje Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona.
- Uvođenjem izbornog predmeta **Kultura i zajednica** u redovnim osnovnim školama, u školskoj 2012/2013. godini, također, se izučavaju kroskurikularno sadržaji iz domena upoznavanja i izučavanja drugih kultura, tradicije i običaja, a poseban segment je posvećen upoznavanju naroda, narodnosti i nacionalnih manjina koje žive na tlu Bosne i Hercegovine. Na ovaj način se daje doprinos interkulturalnom odgoju i obrazovanju učenika u redovnim osnovnim školama.
- Od ukupnog broja učenika koji se ocjenjuju (**28656 učenika od III do VIII razreda**), pozitivan uspjeh u školskoj 2010/2011. godini je ostvarilo **28516** učenika ili **99,51%**, **136** učenika ili **0,48%** nije s uspjehom završilo razred u školskoj 2010/2011. godini (87 učenika sa jednom ili više negativnih ocjena ili 0,30% i 49 neocijenjenih učenika ili 0,17), a **4** učenika ili **0,01%** su prevedena u viši razred u skladu sa Zakonom o osnovnoj školi. Srednja ocjena uspjeha učenika u učenju na nivou Kantona je **4,05**, što je za 0,03 više u odnosu na školsku 2009/2010. godinu, kada je srednja ocjena iznosila **4,02**.
- U toku školske 2010/2011. godine učenici su imali ukupno **1.279.563** izostanaka, što je značajan broj u odnosu na relativno visoke postignute rezultate u učenju, što navodi na potrebu detaljnije analize uzroka ovako velikog broja izostanaka. Ova analiza bi trebala da se provede na sastancima stručnih organa škola, vijećima učenika i roditelja, kao i u samim odjeljenjima zajednicama. Prosječan broj izostanaka po učeniku iznosi **31,16**, i manji je za **0,20** u odnosu na prethodnu školsku godinu, kada je taj broj iznosio **31,36**. Od toga je prosječan broj opravdanih izostanaka po učeniku **29,95**, a prosječan broj neopravdanih izostanaka je **1,21**.
- Redovnu osnovnu školu, u školskoj 2011/2012. godini vanredno su završila 72 kandidata u skladu sa Zakonom o osnovnoj školi i temeljnim principima obrazovanja odraslih.
- Od ukupnog broja djece koja su rođena 2007. godine **3914**, njih **1481** je uključeno u neki vid predškolskog odgoja i obrazovanja u 20 predškolskih ustanova na području Zeničko-dobojskog kantona. Stupanjem na snagu Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, predviđeno je pohađanje programa obaveznih 150 sati predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu. Ovaj program bi se trebao realizirati za svu djecu od mjeseca marta 2013. godine. Broj djece koja pohađaju program u godini pred polazak u školu u sklopu cjelovitog razvojnog programa je **385** što je **10,02%** u odnosu na ukupan broj djece koja će naredne godine pohađati prvi razred osnovne škole.
- Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona u periodu **školska 2005/2006. godina- školska 2011/2012. godina**, implementiralo je niz projekata pružanja podrške djeci romske populacije u cilju jednakog pristupa predškolskom odgoju i obrazovanju za svu djecu i završavanju redovne osnovne škole po skraćenom NPP-u odobrenom od strane MONKS-a ZDK. Osnovnu školu je završilo 289 djece romske populacije u posljednjih sedam godina, a njih 99 je prošle godine bilo uključeno u program predškolskog odgoja i obrazovanja s ciljem što kvalitetnije pripreme za pohađanje redovne škole u školskoj 2012/2013. godini.

- ***Izmjena važećih Pedagoških standarda*** za osnovnu školu dala bi doprinos sveukupnom angažmanu na transformaciji medicinskog modela inkluzivnog obrazovanja u socijalni model, a samim tim došlo bi i do poboljšanja rezultata odgojno-obrazovnog rada jer bi se na nivou škole ojačali školski timovi za inkluzivno obrazovanje. Neophodno je donošenje novog Pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika u osnovnim školama kojim bi se regulisao segment praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja učenika koji rade po prilagođenom edukativnom programu. Također je neophodno ugraditi u novi Pravilnik o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovne škole segment koji se odnosi na opisno ocjenjivanje kao model autentičnog ocjenjivanja koji je uveden implementacijom devetogodišnje osnovne škole. U okviru ovog segmenta bi se trebali specificirati nivoi učeničkih postignuća i stručna terminologija koja će se koristiti prilikom izvođenja opisnih ocjena, kako bi iste bile standardizirane na području Zeničko-dobojskog kantona.
- U prošloj školskoj godini, u osnovnim školama bila su angažirana **3402** uposlenika i to: **2444** nastavnika, **150** stručnih saradnika, **59** direktora/vršilaca dužnosti direktora, **44** pomoćnika direktora i **705** ostalih uposlenika. Od ukupnog broja nastavnika (2444), njih **896** ili 36,7% ima visoku stručnu spremu (VII stepen), **1430** ili **58,50%** višu stručnu spremu, a **118** ili **4,30%** ima srednju stručnu spremu. Od ukupnog broja nastavnika (2444), njih **1717** ili **70,25 %** je zaposleno na neodređeno radno vrijeme, **710** ili **29,05%** na određeno radno vrijeme, a **17** ili **0,7%** nastavnika je bilo angažirano po ugovoru o djelu. Prosječna dužina staža uposlenika u oblasti osnovnog obrazovanja je oko 20 godina.
- Ukupan broj uposlenika koji su potpuni tehnološki višak je 23, što je za +3 više u odnosu na prošlu školsku godinu. Ministarstvo je blagovremeno poduzelo mjere na zbrinjavanju potpunog tehnološkog viška u školskoj 2012/2013. godini, a djelimični tehnološki višak je zbrinut jednim dijelom unutar škole (rad u biblioteci, pomoćnici direktora, izvođenje nastave alternativnog predmeta Kultura i zajednica i sl.) te prijavom uposlenika na konkurse/natječaje u školskoj 2012/2013. godini za koje je MONKS ZDK dalo saglasnost (cca. **639** potrebnih izvršilaca)
- U školskoj 2011/2012. godini Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona je organizirao 5 redovnih seminara za **302** nastavnika iz osnovnih škola, 1 seminar za direktore osnovnih škola u aprilu 2012. godine-**54** učesnika, kao i obuke iz "Obrazovanja za društvenu pravdu" i obuke iz "Socijalne kohezije" za **270** učesnika. U saradnji sa OSCE Mission to BiH organizirana je trodnevna obuka za **65** nastavnika koji će u školskoj 2012/2013. godini realizirati nastavu iz predmeta Kultura i zajednica.
- U prvom četverogodišnjem ciklusu ocjenjivanja od školske 2008/09. do 2011/2012. godine praćenjem, vrednovanjem i ocjenjivanjem su bili obuhvaćeni nastavnici i stručni saradnici iz **59** osnovnih škola. U skladu sa važećim Pravilnikom evaluiran je rad 1695 nastavnika i stručnih saradnika u osnovnim školama.
- Ukupan broj objekata u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona u kojima se realizuje odgojno-obrazovni proces iznosi **223**. Od ukupno 80 objekata centralnih osnovnih škola njih 49 ili 54,44% spadaju u skupinu objekata čija je starost veća od 40 godina. Takvih objekata najviše je u Zenici – 23,33% i Zavidovićima – 8,9%. 28 objekata ili 31,11% spadaju u skupinu objekata starosti između 20 i 40 godina, a samo tri objekta ili 3,33% su objekti koji su izgrađeni u posljednjih 20 godina (OŠ»Abdulvehab Ilhamija» Tešanj, OŠ»1.mart» Doboj Jug i OŠ»Olovo»Olovo). Broj objekata područnih škola obuhvaćenih Informacijom iznosi 125, od čega je najveći dio, 70 ili 56% starosti preko 40 godina. Sa godinama starosti između 20 i 40 godina su 32 ili 25,6%, a 23 ili 18,4% objekata je izgrađeno u posljednjih 20 godina.

- Od ukupno 233 objekata osnovnih škola, 17 objekata ili 7,3% je sa ugrađenom toplotnom izolacijom, dok je 216 ili 92,7% objekata bez toplotne izolacije. Najviše osnovnih škola sa postavljenom toplotnom izolacijom je u Zenici (ukupno devet). Osnovnoškolski objekti su uglavnom zidanog tipa i njih je ukupno 203 ili 87,12%. Montažnog tipa je 20 objekata ili 12,88%. Najviše škola ovakvog tipa je u općini Zavidovići (7).
- Ukupna površina zatvorenog školskog prostora objekata osnovnih škola na nivou Zeničko-dobojskog kantona iznosi **188220,74 m²**. Od tog iznosa se ne zagrijava **24227,6 m²**, odnosno grijna površina iznosi ukupno **163993,14 m²** (85% površine). Stanje vanjske stolarije na 49,35 % objekata osnovnih škola je nezadovoljavajuće. Ukupno 115 objekata imaju stolariju koja zahtjeva hitnu sanaciju. Broj školskih objekata koji mogu biti zadovoljni sa stanjem vanjske stolarije je 80 ili 34,33%, a 38 ili 16,30% objekata mogu biti djelimično zadovoljni sa stanjem vanjske stolarije.
- Usluge nabavke ogrjevnog drveta u protekle dvije školske godine je pružalo Javno preduzeće Šumsko privredno društvo Zeničko-dobojskog kantona d.o.o. Zavidovići (cijena po m³ u 2010/2011. godini je iznosila **107,64 KM/m³** sa uračunatim PDV-om, cijena po m³ u 2011/2012. godini je iznosila **111,15 KM /m³** sa uračunatim PDV-om). Ukupni troškovi za 2010/2011. godinu iznosili su **154.954,22 KM**, a troškovi za 2011/2012. godinu iznosili su **140.739,30 KM**. Ukupan iznos za protekle dvije godine iznosio je **295.693,52 KM**.
- Usluge nabavke uglja je pružalo preduzeće Rudnik mrkog uglja "Kakanj" d.o.o. Kakanj u školskoj 2010/2011. godini, a JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, zavisno društvo Rudnik mrkog uglja "Zenica" d.o.o. Zenica, pružalo je usluge nabavke uglja u školskoj 2011/2012. godini. U školskoj 2010/2011. godini cijena 1 tone uglja je iznosila **114,54 KM** sa uračunatim PDV-om, što je ukupno iznosilo **210.868,14 KM**, a u školskoj 2011/2012. godini cijena 1 tone uglja je iznosila **203,28 KM** sa uračunatim PDV-om, što je ukupno iznosilo **652.778,75 KM**. Ukupan iznos za gore navedene usluge je iznosio **863.646,89 KM**.
- U svim javnim ustanovama na području Zeničko-dobojskog kantona formirani su **školski odbori** u skladu sa javnim pozivom objavljenim u printanim medijima, na web stranici Vlade Zeničko-dobojskog kantona i u Službenim novima Zeničko dobojskog kantona. Javni oglas za nominaciju i izbor članova školskih odbora kao reguliranih tijela iz nadležnosti Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona raspisan je na osnovu člana 8. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 12/03), a u skladu sa članom 83. Zakona o osnovnoj školi („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 05/04, 20/07 i 09/11) i člana 129. Zakona o srednjoj školi („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 05/04, 20/07, 19/09 i 09/11), kao i Zaključka Vlade Zeničko-dobojskog kantona, broj: 02-38-7874/12. od 29.03.2012. godine.

14. PRIJEDLOG MJERA

- U skladu sa Zakonom o osnovnoj školi ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br.05/04, 20/07 i 9/11) ispitati mogućnost otvaranja odjeljenja paralelne muzičke škole pri redovnim osnovnim školama u općinama Zavidovići, Kakanj i Olovo (za svaku općinu po jedna škola), čime bi u svakom gradu Zeničko-dobojskog kantona koji ima više od dvije redovne osnovne škole omogućili učenicima i paralelno muzičko obrazovanje.
- U objektima područnih škola koje su nekada bile centralne škole (npr. osnovna škola u Kraljevoj Sutjesci i osnovna škola u mjestu Vijaka-općina Vareš), a u posljednjih deset godina imaju mali broj učenika, pokrenuti projekat Obrazovnog turizma po uzoru na slične projekte u okruženju kojim bi navedene ustanove transformirali u edukativne kampove u kojima bi se u toku godine realizirala Škola u prirodi, različiti ekološki projekti, takmičenja, seminari i radionice za nastavnike.
- Oformiti stručnu komisiju za ispitivanje i analizu energetske efikasnosti u objektima osnovnih škola na području Zeničko-dobojskog kantona s ciljem sačinjavanja plana potrebnih intervencija kada je u pitanju izmjena stolarije, fasadnih površina, podnih površina, krovova i sistema elektroinstalacija u školi kako bi se podigao stepen energetske efikasnosti u objektima, racionalnije trošila sredstava za nabavku ogrjeva i strateški pristupilo kapitalnim ulaganjima u školsku infrastrukturu.
- Broj učenika u školskoj 2012/2013. godini je za 578 učenika manji u odnosu na školsku 2011/2012. godinu (15%), tj. 24 odjeljenja manje uzmemo li u obzir optimalan broj učenika u odjeljenju koji iznosi 24. Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona je davanjem dodatnih saglasnosti na odjeljenja koja odstupaju od pedagoških standarda omogućilo da taj broj umjesto -24 iznosi -8. Kako bi se izbjeglo davanje dodatnih saglasnosti školama koje imaju manje od 18 odjeljenja kao i davanje saglasnosti školama koje imaju prosjek učenika po odjeljenju koji je manji od 24 neophodno je donijeti nove pedagoške standarde kojima bi se uredio ovaj segment i olakšalo strateško planiranje razvoja škole te izrada godišnjih planova i programa rada škole. Donošenje novih pedagoških standarda podrazumijeva i sistematsko i blagovremeno planiranje budžetskih stavki u okviru Budžeta Zeničko-dobojskog kantona koje se odnose na pomenuto.
- U skladu sa iskustvima iz drugih kantona, a u saradnji sa OSCE Misijom u BiH i drugim vladinim i nevladinim organizacijama oformiti stručne komisije koje bi u skladu sa odgovarajućom metodologijom koja je primjenjivana u drugim kantonima sačinile Plan optimizacije i stvaranja mreže škola na području Zeničko-dobojskog kantona s projekcijom školska 2018/2019. godina. Ovaj plan je neophodan element Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona.
- Unapređenje odgoja i obrazovanja treba da prati donošenje novih ili inoviranje postojećih podzakonskih akata iz oblasti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja i to:
 - Pedagoški standardi za osnovnu školu
 - Pravilnik o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika u osnovnim školama
 - Pravilnik o stručnom usavršavanju i profesionalnom razvoju nastavnika i stručnih saradnika u osnovnim školama
 - Pravilnik o postupcima i načinima rada s djecom s poteškoćama u psiho-fizičkom razvojuZa donošenje navedenih podzakonskih akata zaduženo je Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona.

- Srednja ocjena uspjeha učenika u učenju u redovnim osnovnim školama iznosila je 4,05 i imamo trend povećanja u odnosu na školsku 2007/2008. godinu za 0,11. Eksternom evaluacijom od strane Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH i uvođenjem eksterne mature u završnim razredima osnovne škole koju će implementirati Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke došlo bi se do kvalitativnih pokazatelja koji bi se odnosili na korelaciju ovako visoke srednje ocjene uspjeha i nivoa znanja, sposobnosti i umijeća nakon eksterne evaluacije.
- U saradnji sa Sindikatom za oblast obrazovanja, MONKS ZDK bi trebao pronaći kvalitetna rješenja za inoviranje Modela kriterija pri zapošljavanju u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona, tj. otkloniti sve uočene nedostatke do kojih je dolazilo u njihovoj primjeni. Potpuni tehnološki višak u osnovnim školama, koji se iz godine u godinu povećava trebao bi se rješavati na nivou MONKS-a, tj. potpuni tehnološki višak ne bi trebao prolaziti konkursne procedure. Osnovne škole u mjesecu junu dostavljaju plan formiranja i broja odjeljenja te zahtjeve za raspisivanje konkursa što može poslužiti kao osnov MONKS ZDK za rješavanje problema u vezi potpunog tehnološkog viška u školama.
- S ciljem što kvalitetnije implementacije odredaba Zakona o osnovnoj školi i podzakonskih akata koji se odnose na pedagoško-stručni nadzor u školama i savjetodavno-instruktivni rad, bilo bi neophodno povećati broj stručnih savjetnika za oblast obrazovanja u Pedagoškom zavodu Zeničko-dobojskog kantona.
- Nastaviti sa kontinuiranim pružanjem podrške odgoju i obrazovanju djece romske populacije kako kroz program njihovog uključivanja u redovne škole tako i kroz različite projektne aktivnosti koje MONKS ZDK realizira u posljednjih pet godina sa različitim nevladinim organizacijama i Ministarstvom civilnih poslova BiH.
- U saradnji sa Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom za rad, socijalnu politiku i izbjeglice nastaviti sa projektima pokretanja Centara za rad s djecom i mladima s poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju u drugim općinama Zeničko-dobojskog kantona u cilju pružanja podrške i primjene socijalnog modela inkluzivnog obrazovanja.

15. KORIŠTENI IZVORI ZA PRIPREMANJE

- Analiza uspjeha učenika u učenju i vladanju na kraju školske 2010/2011. godine, Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, decembar 2011. godina
- Informacija o razvoju školske infrastrukture sa osvrtom na energetske efikasnost, Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, juli 2011. godine,
- Informacija o stanju materijalno-tehničkih uvjeta za realizaciju nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona, Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, mart 2011. godina
- Instrumentarij za interkulturalno i inkluzivno obrazovanje, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH, 2012. godina
- Izvještaj: Podijeljene škole u Bosni i Hercegovini, UNICEF BIH, 2009. godina
- Izvještaj Komisije za zbrinjavanje tehnološkog viška zaposlenika u osnovnim i srednjim školama Ze - Do kantona za 2012 / 2013. godinu, septembar 2012. godina
- Kriteriji o načinu bodovanja kandidata prilikom zasnivanja radnog odnosa nastavnika, stručnih saradnika i odgajatelja i ostalih zaposlenika u osnovnim i srednjim školama i đачkim domovima na području Zeničko-dobojskog kantona, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, 2011. godina
- Materijal: Education and Migration- strategies for integrating migrant children in European schools and societies, European Commission, 2008. godina
- Pedagoški standardi za osnovnu školu ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br.9/04)
- Pravilnik o praćenju i vrednovanju rada i sticanju zvanja nastavnika, stručnih saradnika i saradnika u osnovnim i srednjim školama ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br. 13/08)
- Presjek stanja inkluzivnog obrazovanja, Pedagoški zavod Zeničko-dobojskog kantona, juni 2010. godina
- Priručnik za obuku školskih odbora, OSCE Mission to BiH, 2006. godina
- Priručnik za trenere *Interkulturalizam*, CIVITAS u saradnji sa MDG-F Programom "Kultura za razvoj, 2011. godina
- Važeći nastavni planovi i okvirni programi za redovne, paralelne i specijalne osnovne škole koji se primjenjuju na području Zeničko-dobojskog kantona
- Zakon o osnovnoj školi (" Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br.5/04., 20/07., 9/11.)
- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", br. 07/10)